
Les institucions polítiques

PID_00239886

Albert Batlle Rubio

Temps mínim de dedicació recomanat: 4 hores

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. El concepte d'institució política	7
2. El legislatiu	12
2.1. Els sistemes electorals	12
2.2. Els partits polítics	15
2.3. Els parlaments	17
2.3.1. L'intercanvi de vots	18
2.3.2. El disseny institucional	20
3. L'executiu	25
3.1. El concepte coalició política	25
3.2. Les teories per a la formació de coalicions	26
3.2.1. Les <i>Office Seeking Theories</i>	28
3.2.2. Les <i>Policy Oriented Theories</i>	30
3.3. Un exemple	32
3.4. Les teories: una contrastació empírica	33
3.5. Els índexs de poder	35
3.6. La burocràcia	39
Resum	41
Exercicis d'autoavaluació	43
Solucionari	45
Glossari	46
Bibliografia	47

Introducció

Havent discutit en el mòdul anterior les possibilitats que en el procés de presa de decisions col·lectives apareguin cicles que provoquin una inestabilitat dels resultats polítics, en aquest mòdul intentarem de respondre a la pregunta sobre per què trobem, doncs, tanta estabilitat en el món polític real.

Mitjançant la lectura del text de K.A. Shepsle (precisament l'autor que es formula la pregunta anterior i intenta una primera resposta), es considerarà la funció de les institucions polítiques com a veritables "productors" d'equilibris col·lectius. Si bé una primera aproximació a aquesta possibilitat tindrà un caràcter programàtic i teòric, en segon lloc es discutirà concretament el paper de dues de les institucions més característiques dels sistemes polítics democràtics contemporanis: els **parlaments** i els **governos**.

En el cas dels parlaments s'analitzarà de quina manera els sistemes electorals (per mitjà de la desviació electoral i l'establiment de barreres mínimes), els partits polítics (concentrant les alternatives possibles en un programa polític) i el mateix disseny de la institució (establint certs mecanismes i una divisió determinada del treball parlamentari) operen simultàniament per tal de produir un equilibri polític que d'altra manera no s'hauria originat.

L'anàlisi dels executius concentrarà la seva atenció en els criteris que utilitzen els partits polítics a l'hora de decidir la formació dels governos: en aquest sentit s'avaluaran els diferents models que hi ha sobre la formació de coalicions polítiques i diversos índexs de poder amb els quals serà possible identificar les possibilitats que un partit polític concret té per a afectar les polítiques públiques governamentals. Finalment, descriurem una interpretació possible del paper que tenen les burocràcies com a productores de béns públics.

Lectura recomanada

K. Shepsle (1989). "Studying Institutions: Some Lessons from the Rational Choice Approach". *Journal of Theoretical Politics* (núm. 2, pàg. 131-147).

Objectius

Aquest darrer mòdul de l'assignatura analitza el paper de les institucions polítiques com a "productores" d'uns equilibris polítics que no es produirien si només tinguéssim en compte les preferències dels ciutadans. En concret, el mòdul fa referència als parlaments i als executius. En aquest sentit, els objectius del mòdul es poden resumir en els següents:

- 1.** Conèixer i explicar des d'una perspectiva politològica la importància de les institucions com a generadores d'equilibris polítics.
- 2.** Descriure alguns dels elements que condicionen els procediments legislatius (com, per exemple, els sistemes electorals o el paper dels partits polítics) i comprovar els seus efectes sobre els resultats polítics.
- 3.** Conèixer les diferents teories per a la formació de coalicions polítiques i la seva aplicabilitat a casos reals.
- 4.** Entendre el significat del concepte índex de poder.
- 5.** Destacar el paper de l'acció burocràtica com a eina per a la realització efectiva dels outputs derivats de les decisions polítiques.

1. El concepte d'institució política

Un dels conceptes més importants desenvolupats al llarg del mòdul «L'elecció social» és el teorema de la impossibilitat d'Arrow i, per dir-ho d'alguna manera, l'«extensió» que suposa el teorema del caos de McKelvey. Com sabem, darrere d'aquests conceptes hi ha la idea fonamental segons la qual és impossible garantir l'existència d'una regla de decisió col·lectiva que respecti (sempre i en tots els casos) uns pocs criteris amb els quals qualificariem una decisió col·lectiva com a democràtica (especialment quan l'espai polític és multidimensional, hi ha més de dues alternatives a considerar i més de dos votants). Aquests dos teoremes preveuen, doncs, l'aparició de paradoxes i cicles de manera gairebé inevitable en l'àmbit polític, si més no des d'un punt de vista estrictament teòric (o matemàtic). La pregunta és: com és que la realitat política no sembla ajustar-se a aquesta conclusió? Com és possible que no apareguin els cicles polítics en el nombre previst? Quin és l'element que explica la formació –més o menys fàcil– dels equilibris polítics que empíricament podem observar que existeixen? Per què hi ha tanta estabilitat política? (Tullock, 1981).

Una primera resposta a aquest tipus de preguntes elaborada des d'un punt de vista que podríem considerar «micro» és la de G. Tullock (1970). Aquest autor considera la possibilitat que en el si de les institucions polítiques es desenvolupi alguna mena d'intercanvi de vots entre els actors implicats en una decisió col·lectiva (el *logrolling*). Així, la possibilitat d'intercanvis mútuament beneficiosos entre –com a mínim– dos actors polítics permetria esquivar l'aparició de cicles i l'adopció de decisions col·lectives en equilibri. Un cop preses aquestes decisions, cap actor no tindria incentius per apartar-se'n, ja que els actors participants en el *logrolling* veurien satisfets els temes pels quals tenien una major intensitat de preferències (tot i que fos a costa de la no satisfacció en temes sobre els quals tenien preferències menys intenses). Tanmateix, com veurem concretament a l'epígraf d'aquest mòdul dedicat als parlaments, l'intercanvi de vots també pot estar sotmès al fenomen de la «paradoxa de l'intercanvi de vots» (Riker i Brams, 1973), de manera que el *logrolling* no esdevindria aquell «mecanisme general» que permetria evitar l'aparició de cicles polítics o, el que és el mateix, el mitjà a través del qual es generaven els equilibris polítics.

A diferència de la proposta de Tullock, l'explicació de la no aparició de cicles polítics que elabora Shepsle (1989) té un sentit més global, més *macro*, i no està tan circumscrita a les particularitats dels casos concrets objecte d'anàlisi: per a Shepsle, en general, els equilibris polítics estan induïts o provocats per les mateixes institucions polítiques. De fet, un dels arguments que justifica l'existència de les institucions polítiques és precisament perquè afavoreixen la generació d'uns equilibris polítics que d'altra manera no existirien: un cop una

alternativa esdevé un equilibri polític (és a dir, esdevé una decisió col·lectiva), les regles *institucionalment previstes* no permetrien substituir-la per cap altra alternativa tot i que fos preferida per una majoria d'actors polítics.

Aquesta explicació teòrica de per què no trobem realment tants desequilibris polítics com s'esperaria (o, altrament dit, aquesta «solució» als possibles efectes negatius derivats del teorema de la impossibilitat o del teorema del caos) representa un veritable retorn a l'estudi de les institucions polítiques per part de la ciència política. Certament, fins a la revolució conductista de mitjan segle XX, les institucions polítiques havien estat l'objecte d'estudi per part de la ciència política, però sempre des d'un punt de vista purament descriptiu i jurídic (com són les institucions, com s'articulen, com es relacionen entre elles, quina és la seva organització interna, etcètera) o normatiu (quines són les millors institucions polítiques, com caldria organitzar-les, etcètera). L'institucionalisme clàssic no considerava la manera amb què les institucions interaccionen amb les preferències i estratègies que puguin tenir els actors polítics.

A partir dels anys cinquanta, la revolució conductista que va impactar les ciències socials en general va aportar a la ciència política un grau de científicitat, de metodologia científica que la disciplina no tenia. A partir d'aquesta escola, la ciència política incidiria en la importància de la formulació d'hipòtesis i la metodologia per a la seva contrastació, en el rigor en les observacions empíriques, etcètera. La posterior revolució metodològica que va implicar el desenvolupament de l'escola de l'elecció racional (perspectiva que, com sabem, suposa l'existència d'uns actors racionals que, considerats a nivell estrictament individual, pretenen la maximització de la seva utilitat esperada de manera semblant als models proposats per la microeconomia) va permetre incidir per primera vegada en les possibles incoherències entre les preferències a nivell individual i les decisions col·lectives: es comprovava com era possible que, tot i que les primeres fossin racionals, les segones podien no ser-ho. Efectivament, l'aprofundiment dels supòsits de l'elecció racional i la seva aplicació en l'anàlisi de contextos polítics reals derivaven problemes com ara l'aparició de cicles polítics o l'absència d'equilibris polítics. Aquests problemes a vegades només eren probabilitats, formalitzacions matemàtiques, però altres vegades es podien comprovar empíricament.

A finals dels anys vuitanta, assumint els supòsits fonamentals de la perspectiva de l'escola de l'elecció racional, el «nou institucionalisme» (etiqueta amb què es pretenia establir una clara diferència conceptual i metodològica amb l'«antic institucionalisme» descriptiu o normatiu) pren en consideració l'existència d'uns actors racionals maximitzadors de la seva utilitat i, al mateix temps, analitza les característiques institucionals concretes del context en què aquests mateixos actors desenvolupen la seva activitat política. Dit en altres termes, per al nou institucionalisme tant les preferències polítiques dels individus racionals com les característiques concretes de les institucions polítiques (per exemple, com es determina la seqüència amb què es prenen les decisions col·lectives, quins individus poden prendre part en la presa de decisions o com

es desfan els possibles empats en una votació) tenen una importància fonamental en la generació d'equilibris polítics: les primeres perquè són la base democràtica de les decisions col·lectives; les segones, com veurem a continuació, perquè les possibiliten.

La interpretació neoinstitucionalista considera el marc institucional com una variable exògena a les decisions individuals: les institucions polítiques vénen donades i suposen el conjunt finit de regles amb què els individus prenen decisions a nivell individual. Les institucions emmarquen, contextualitzen les decisions individuals. D'aquesta manera, les institucions polítiques (1) determinen els individus que poden prendre part en el procés de presa de decisions institucional; (2) condicionen i limiten les possibles estratègies i comportaments dels actors polítics proporcionant informació relativa a quins són els comportaments polítics acceptables i quins no són acceptables i, finalment, (3) les institucions restringeixen les possibles preferències polítiques dels individus eliminant aquelles alternatives impossibles, aquelles alternatives que cauen fora del propi context institucional. Des d'aquest punt de vista, doncs, les institucions són veritables «possibilitadores» de la presa de decisions en la mesura que actuen com a veritables «incentivadores» de determinats comportaments individuals.

Així doncs, el neoinstitucionalisme entén que les institucions polítiques són mecanismes que precisament serveixen per reduir les possibilitats lògiques de la presa de decisions col·lectives. En aquest sentit, per exemple, les institucions redueixen el nombre d'alternatives o el nombre d'actors polítics implicats en la decisió i, per tant, redueixen el possible «abast decisió» del procés. Dit en altres termes, les institucions polítiques «redueixen» el possible espectre decisió (hi hauria alternatives que caurien fora del conjunt de possibles solucions col·lectives) i «desincentiven» o fins i tot prohibeixen determinats comportaments (aquest paper «reductor» de les institucions s'analitza amb més profunditat en els epígrafs del mòdul dedicats als parlaments i als governs). En aquest punt, no cal ni destacar les diferències entre l'«antic institucionalisme» i el «nou institucionalisme».

Sigui quin sigui el mecanisme concret amb què les institucions faciliten l'existència d'equilibris polítics (fonamentalment a través de la limitació del comportament dels actors o de la reducció de les alternatives possibles), sota la mateixa perspectiva neoinstitucionalista, les institucions polítiques poden ser concebudes de dues maneres diferents:

1) Les institucions polítiques poden ser enteses com a realitats anàlogues a solucions a problemes de cooperació. Dit en altres termes, amb la intenció de facilitar la cooperació entre els individus (racional i maximitzadors de la utilitat...) és possible crear una institució política –que, per tant, caldrà entendre com un subproducte nascut de la intenció inicial de facilitar la cooperació individual. En aquest sentit, les institucions polítiques prendrien la forma d'un joc i especificarien quins són els jugadors, quines accions poden fer

i quines no, de quina informació disposen per prendre decisions individuals (North, 1990). Les institucions polítiques serien mecanismes exògens per a la restricció dels comportaments dels actors polítics que facilitarien les decisions col·lectives.

2) Les institucions polítiques també poden ser enteses com a punts d'equilibri polític. En lloc de concebre les institucions polítiques com a elements exògens que faciliten els equilibris polítics, les mateixes institucions poden ser considerades com a resultat d'un equilibri polític (Calvert, 1995). La importància del concepte de les institucions enteses com a punts d'equilibri està en què precisament obre la possibilitat al «desequilibri», és a dir, permet introduir la idea de dinamisme, la idea segons la qual és possible que existeixin dinàmiques polítiques que transformin un determinat equilibri en un de nou. D'aquesta manera seria possible observar (i explicar) com les institucions polítiques «evolucionen», com es transformen al llarg del temps.

Sigui com sigui, les institucions polítiques es creen perquè quan cal prendre decisions col·lectives en un primer moment històric (moment que a vegades és molt difícil de determinar –quan no impossible–, però que a vegades és possible identificar –pensem en la redacció i aprovació d'una constitució per exemple–), és molt important reduir la incertesa del context, és a dir, és molt important poder limitar el nombre d'estats del món possibles, el nombre d'escenaris acceptables sota els quals, a partir d'aquell precís moment, es prendran les decisions col·lectives en un futur.

D'altra banda, les institucions polítiques poden evolucionar perquè en el seu disseny original anticipen o preveuen les contingències que podrien obligar la seva modificació. I òbviament ho fan en un context d'informació incompleta perquè resulta impossible conèixer amb certesa quins seran els esdeveniments futurs. El pas del temps pot portar canvis en l'entorn o pot modificar les preferències polítiques dels actors que obliguin la revisió de l'equilibri polític (Shepsle, 2006). Si les transformacions de l'entorn no provoquen l'evolució institucional i generen un nou equilibri polític, estarem davant d'institucions polítiques «robustes».

Una institució política podrà ser objecte de «renegociació» i es modificarà (o no) quan hi hagi una coalició vencedora que pensi que aquesta renegociació és necessària per satisfer les seves preferències polítiques. Òbviament, aquesta possible coalició vencedora haurà de considerar els costos associats al fet de veure augmentada la incertesa política amb el propi procés de renegociació institucional, així com els costos –presumiblement més elevats– associats al risc de «ruptura» de la institució política (situació amb la qual suposadament els membres de la coalició encara estarien en pitjor situació). Són precisament aquests tipus de costos polítics els que d'alguna manera «protegeixen» les ins-

titucions polítiques de la possibilitat de canvis continus, de caure en una espiral de cicles sense fi, són els elements que fan que les institucions siguin robustes.

Segons Shepsle (2006), els mecanismes de transformació o de reforma institucional més comuns serien els següents:

- a) Procediments d'esmena o mecanismes endògens de revisió de les institucions (són mecanismes que normalment requereixen majories qualificades per a la seva aprovació).
- b) Existència de tribunals o corts de justícia especialitzats amb competència reconeguda per modificar les característiques de les pràctiques i el disseny institucional.
- c) «Clàusules d'escapament» amb les quals, sota determinades circumstàncies, una institució pot deixar sense efecte algun element singular dels procediments previstos (per exemple, la necessitat d'unanimitat) de manera que limiti l'abast de les decisions (Chen i Ordeshook, 1994).
- d) La secessió entesa com a canvi institucional *in extremis* (Shepsle, 2006) que altera les condicions polítiques que originalment havien generat una institució, perquè modifica els actors polítics que conformaven el joc, l'equilibri original.

En els següents epígrafs veurem la potencialitat d'aquest concepte neoinstitucionalista de les institucions polítiques en l'explicació dels efectes polítics reals derivats d'institucions com els parlaments (i els sistemes electorals) i els executius.

2. El legislatiu

A continuació analitzarem la institució principal que defineix els sistemes polítics democràtics contemporanis: veurem que els legislatius poden ser considerats com a institucions polítiques que asseguren l'existència d'un equilibri polític que podria no existir si únicament es consideressin les preferències polítiques individuals. D'alguna manera, en aquest apartat ens allunyarem dels mecanismes de decisió que anteriorment identificaven la democràcia directa.

2.1. Els sistemes electorals

Com ja s'ha argumentat, l'equilibri polític induït per les institucions és possible perquè aquestes actuen com a veritables selectors d'alternatives, de tal manera que els seus efectes immediats garanteixen l'existència d'un nombre més petit d'alternatives sobre les quals els individus han d'elaborar ordenacions de preferències per a prendre decisions col·lectives. Des d'aquesta perspectiva, una de les institucions que més marcadament tenen efectes sobre el nombre d'alternatives polítiques que hi ha són els **sistemes electorals**: des de l'obra pionera de D.W. Rae (1967) se sap que els sistemes electorals tenen conseqüències polítiques que afecten directament la representativitat, la governabilitat i, fins i tot, la legitimitat dels sistemes polítics. Modernament, aquests efectes han estat analitzats per la ciència política considerant una sèrie de variables com ara el nombre de partits, la mida de la circumscripció (és a dir, nombre de càrrecs per escollir), la forma del vot o el mecanisme d'assignació de càrrecs (o fórmula electoral) i obviant les clàssiques variables de caràcter sociològic, com ara les característiques demogràfiques, l'adscripció a una classe social, el nivell cultural, el nivell econòmic, etc. La conclusió principal d'aquests estudis és que, amb diferents graus, tots els sistemes electorals tendeixen a reduir el nombre de partits i a "construir" majories parlamentàries que poden no respondre a l'existència d'una ordenació de preferències individuals majoritària en el conjunt dels ciutadans.

Els mecanismes principals amb què els sistemes electorals fan això són, en primer lloc, afavorir els partits més votats de manera que aquests puguin aconseguir una majoria d'escons sense una majoria de vots: és el que es coneix com a *desviació electoral*, una mesura que quantifica la diferència que hi ha entre el percentatge de vots aconseguit per un partit polític determinat en unes eleccions i el percentatge d'escons obtinguts per aquest mateix partit. Evidentment, els diferents sistemes electorals produiran diferents valors en l'índex de desviació electoral: en aquest sentit, es comprova que els sistemes electorals majoritaris provoquen més desviació que els proporcionals (Lijphart, 1994).

Lectures recomanades

D.W. Rae (1967). *The Political Consequences of Electoral Laws*. New Haven: Yale University Press.

R. Taagepera i M.S. Shugart (1989). *Seats and Votes*. New Haven: Yale University Press.

J.M. Vallès i A. Bosch (1997). *Sistemas electorales y Gobierno Representativo*. Barcelona: Ariel.

D. Nohlen (1994). *Sistemas Electorales y Partidos Políticos*. Mèxic: Fondo de Cultura Económico.

G. Sani i R. Gunther (1986). "¿Qué hubiera pasado si...? El impacto de la normativa electoral". A: J.J. Linz; J.R. Montero. *Crisis y Cambio: Electores y Partidos en la España de los Años Ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.

A. Lijphart (1994). *Electoral Systems and Party Systems: A Study of 27 democracies, 1945-1990*. Oxford: Oxford University Press.

Exemple de desviació electoral

Països	Desviació electoral
Alemanya	0,8
Espanya	17,5
Estats Units	6,7
Holanda	2,8
Israel	5,8
Itàlia	4,5
Portugal	5,7
Regne Unit	23,4

Índex de desviació electoral de diferents parlaments l'any 1985 (considerant l'índex de desviació de Loosemore-Hanby, 1971). Adaptat de Taagera i Shugart, 1989.

El que sí que és comú en tots els sistemes electorals és el fet que la desviació electoral no sigui neutral: sempre afavoreix els partits més votats (que d'aquesta manera estan "sobrerepresentats" i aconsegueixen més escons dels que els pertocaria amb un sistema que reproduís exactament el percentatge de vots obtingut) i castiga o perjudica els partits polítics menys votats (que estan "subrepresentats").

Partits polítics "sobrerepresentats" i "subrepresentats" a Espanya (1989)

Partits polítics amb representació parlamentària	Tant per cent de vots	Tant per cent d'escons
PSOE	39,5	50,3
PP	25,8	30,3
CiU	5	5,1
CDS	7,9	3,7
IU	9	5,1
UV	0,7	0,6
EA	0,7	0,6
EE	0,5	0,6
PA	1	0,6
PNV	1,2	1,4
PAR	0,4	0,3
AIC	0,3	0,3
HB	1,1	1,1

Partits polítics "sobrerepresentats" i "subrepresentats" en les eleccions generals a Espanya de l'any 1989 (adaptat de Colomer, 1990).

Total	93,1	100
-------	------	-----

Partits polítics "sobrerepresentats" i "subrepresentats" en les eleccions generals a Espanya de l'any 1989 (adaptat de Colomer, 1990).

Així, doncs, es poden verificar fàcilment els efectes de la desviació electoral: com es pot comprovar en el quadre anterior, el PSOE, amb un 39,5% dels vots populars l'any 1989 (això és, era la primera alternativa en l'ordre de preferències d'un 39,5% dels votants), va aconseguir la majoria absoluta en la Cambra de diputats. D'altra banda, un 6,9 % dels vots emesos no es traduí en representació parlamentària.

El segon mecanisme clàssic que els sistemes electorals incorporen per tal de limitar el nombre de partits polítics presents en els legislatius són les barreres electorals: és possible establir una barrera mínima que eviti l'entrada als parlaments dels petits partits polítics que no la superin. De nou trobem que diferents sistemes electorals estableixen valors distints per a la barrera electoral.

Els efectes directes d'aquests dos mecanismes presents en tots els sistemes electorals (desviació electoral i barrera mínima) és la reducció del nombre de partits presents en els parlaments.

Dit en altres termes, en les democràcies representatives, els sistemes electorals, que no deixen de ser unes institucions polítiques molt importants per a l'agregació de preferències individuals, impliquen una reducció de les alternatives. En el quadre següent es pot comprovar que el nombre de partits polítics és diferent segons si el calculem tenint en compte el percentatge de vots rebuts o el percentatge d'escons aconseguits.

Nombre de partits segons vots i segons escons

Països	Nre. partits segons vots	Nre. partits segons escons
Alemanya	2,6	2,5
Espanya	3,5	2,3
Estats Units	2,0	1,9
Holanda	4,2	4,0
Israel	4,3	3,8
Itàlia	4,5	4,0
Portugal	3,7	3,3
Regne Unit	3,1	2,1

Adaptat de R. Taagepera i M.S. Shugart (1989).

Règim electoral a Espanya i a Suècia

La Llei orgànica de règim electoral general de 1985 estableix que "no es tindran en compte les candidatures que no hagin obtingut, almenys, el 3% dels vots vàlids emesos en la circumscripció" en les eleccions generals i el 5% en les eleccions municipals. A Suècia el règim electoral estableix una barrera electoral mínima del 4% de vots a escala nacional o el 12 % de vots en la circumscripció.

Nota

Art. 163.1.a i 180.

El càlcul del nombre de partits ha rebut diferents formulacions matemàtiques; per a l'elaboració del quadre s'ha seguit la proposada per M. Laakso i R. Taagepera (1979) que es duu a terme seguint les fórmules següents:

$$N = 1 / \sum_{i=1}^n e_i^2$$

on e identifica el percentatge d'escons dels partits, i:

$$N = 1 / \sum_{i=1}^n v_i^2$$

on v identifica el percentatge de vots.

En conclusió, es pot comprovar que la institució que coneixem com a *sistemes electorals* redueix el nombre d'alternatives que hi ha mitjançant un conjunt de fórmules electorals que, en diferent grau, d'una banda, afavoreixen els partits polítics més votats i, de l'altra, impedeixen l'entrada a aquells partits amb poc suport popular.

2.2. Els partits polítics

En l'actualitat, els parlaments estan organitzats sobre una base representativa en què els partits polítics constitueixen les eines essencials amb la qual precisament es produeix aquesta representació. La representació és entesa com una relació estable entre els ciutadans i els governants segons la qual els segons governen en nom dels primers i tenen una responsabilitat política vers ells que s'exerceix per mitjà d'institucions electorals. Aquest governar en nom dels ciutadans no es pot entendre com governar en nom d'un grup de persones concret respectant els límits que proporciona el manament (semblantment al concepte clàssic de representació que opera en el dret privat), sinó que modernament la representació es fa en nom de la totalitat dels ciutadans sense que hi hagi límits en l'activitat que se'n deriva.

Per tant, els partits polítics poden ser considerats institucions polítiques: fins i tot es poden entendre com aquells elements més o menys institucionalitzats, més o menys perdurables en el temps, encarregats de transformar les preferències individuals en col·lectives.

Com veurem a continuació, els partits entesos com a institucions polítiques també redueixen les alternatives polítiques de què disposen els individus.

Constitució espanyola

Per exemple, l'article 6 de la Constitució espanyola de 1978 ho expressa amb molta claredat: "els partits polítics representen el pluralisme polític, ajuden a la formació i manifestació de la voluntat popular i són un instrument fonamental per a la participació política".

Els programes polítics amb què els diferents partits es presenten a les eleccions reproduïxen el seu posicionament respecte de les diferents alternatives que hi ha, de manera que els votants, que suposadament disposen d'una certa capacitat d'informació, votaran per aquell partit que, en el seu programa, defensi una ordenació de preferències més propera a la seva ordenació de preferències individual. D'aquesta manera, no serà possible que els electors votin a favor de la seva alternativa preferida en cada tema que considerin rellevant, sinó que hauran de votar per un programa polític que presenta una ordenació de les alternatives sobre diferents temes de manera conjunta; dit en altres termes, les preferències dels votants (molts) sobre les alternatives (infinites) es reduïxen a uns quants "paquets d'alternatives" entre les quals es pot triar. Fins i tot és molt possible que els votants, seleccionant un partit polític determinat, estiguin insatsfets en algun dels seus temes preferits. Val a dir que els partits no necessàriament es pronunciaran sobre totes les alternatives possibles (seria equivalent a pronunciar-se sobre tots els estats del món possibles) i que fins i tot hi pot haver partits monotemàtics que només es posicionin sobre una alternativa determinada.

Partits polítics i posicionament

Per exemple, el Partit d'Ajuda a la Gent Gran i Discapacitada o el Partit de l'Associació de Vídues i Esposes Legals segurament no expressin cap ordenació de preferències sobre les alternatives que hi ha en el tema de l'energia nuclear –vegeu <http://servicio.mir.es/registro-partidos/index.htm> per a la llista completa de partits polítics inscrits en el registre a Espanya.

Els partits polítics (que prèviament ja han estat seleccionats pel sistema electoral) actuen com a mecanismes que restringeixen el nombre d'alternatives disponibles per als ciutadans en una decisió col·lectiva.

Un cas on no existeixen partits polítics

Imaginem la situació següent en què no existeixen partits polítics: suposem que la regla de decisió –C(X)– és el sistema majoritari, que $N = (A, B, C)$, i que $X = (x, y)$ per a tres temes diferents (pesca, agricultura i medi ambient). La configuració de les preferències dels tres individus respecte dels tres temes és la següent:

Individus	1 (pesca) x_1, y_1	2 (agricultura) x_2, y_2	3 (medi ambient) x_3, y_3
A	$x_1 > y_1$	$x_2 > y_2$	$y_3 > x_3$
B	$y_1 > x_1$	$y_2 > x_2$	$y_3 > x_3$
C	$x_1 > y_1$	$y_2 > x_2$	$x_3 > y_3$

El mecanisme d'elecció determina que, amb aquests perfils de preferències individuals, el resultat col·lectiu sigui x_1, y_2 i y_3 , ja que aquestes són les preferències d'una majoria de votants (concretament A i C en el primer tema, B i C en el segon i A i B en el tercer). Amb aquest resultat col·lectiu A, B i C es veuen satisfets en dos temes cadascun.

Si ara suposem l'existència de dos partits polítics (siguin X i Y) que presenten els programes polítics següents (és a dir, el seu posicionament sobre els diferents temes),

$$X = x_1, x_2, x_3$$

$$Y = y_1, y_2, y_3$$

aleshores, el supòsit de la maximització d'utilitat en les votacions determinarà que l'individu A voti pel partit X (ja que satisfà dues de les seves preferències), l'individu B votarà a favor del partit Y (satisfà les seves tres preferències) i l'individu C votarà pel partit X (igualment, satisfà dues de les seves preferències). En aquest cas, si continuem considerant la regla de la majoria com el mecanisme d'elecció, el partit polític X guanyarà les eleccions per dos vots a un i, idealment, dissenyarà les polítiques públiques necessàries per a implementar l'ordenació de preferències que especificava el seu programa electo-

ral (x_1, x_2, x_3) . D'altra banda, el nivell de satisfacció global dels individus és inferior que quan no hi havia els partits polítics: mentre que A i C veuen satisfets dos temes, B no aconsegueix cap satisfacció.

És evident que el resultat col·lectiu derivat de la presència d'uns partits polítics amb uns programes electorals és diferent d'aquell resultat que es produïa si només preniem en consideració l'ordenació de preferències dels individus: tot i que la situació prèvia originava un equilibri, la presència dels partits n'ha generat d'altre de distint. Els partits polítics restringeixen el nombre d'alternatives que hi ha per als votants en la mesura que les concentren en paquets.

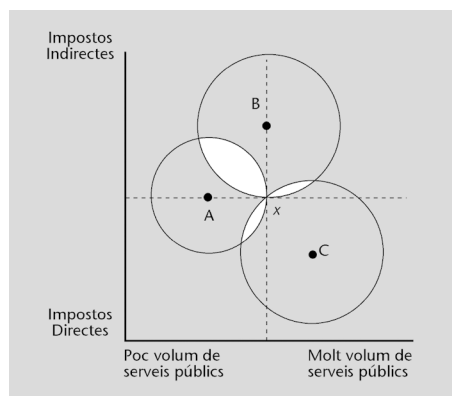
2.3. Els parlaments

Havent exposat d'una manera molt succinta dos dels elements fonamentals que defineixen les democràcies representatives contemporànies (els sistemes electorals i els partits polítics), estem en disposició de fer-nos una pregunta sobre la institució política que precisament les identifica i sobre la qual actuen les dues variables anteriorment analitzades: per què en els legislatius, en què a causa del nombre d'individus i, sobretot, del nombre d'alternatives sobre les quals cal prendre decisions col·lectives, molt sovint hauríem de detectar la presència de cicles o de desequilibris, aquests no es produeixen? Per què no trobem manifestacions clares d'instabilitat i desequilibri polítics?

Sabem que en determinades circumstàncies el sistema de la majoria pot no derivar en un equilibri polític (és a dir, una decisió col·lectiva estable) a partir de l'ordenació de preferències dels individus: si el nombre d'individus és alt i també ho és el nombre d'alternatives, molt possiblement no hi haurà un equilibri polític entès com a resultat de l'agregació de les preferències individuals. Si traslладem aquest conjunt de factors als parlaments que hi ha realment, és fàcil pensar que el resultat polític que derivi del legislatiu serà un resultat inestable (i, per tant, manipulable).

Un cas on no hi ha equilibri polític

Considerem l'exemple següent:

En aquest gràfic estan representats tres partits polítics que hem d'entendre que han aconseguit una representació parlamentària molt semblant (A , B i C). Aquests partits han de prendre una decisió col·lectiva sobre el volum de serveis públics que consideren necessari i la manera d'aconseguir els recursos econòmics per a costejar-los. Els tres partits polítics tenen un perfil de preferències d'un sol pic en relació amb les alternatives que hi ha (que

en aquest cas es poden mesurar quantitativament): els punts del gràfic representen la seva posició preferida en relació amb els dos temes de manera que, a mesura que ens allunyem d'aquests punts en l'interior de l'àrea marcada per les corbes d'indiferència respectives, ens referirem a alternatives cada vegada menys preferides pels diferents partits. Si suposem que el sistema de votació utilitzat és sistema majoritari, trobem que hi ha un conjunt de punts no buit que poden vèncer l'*statu quo* –o alternativa x – (precisament tots aquells punts que serien en les zones ombrejades). Per tant, la situació descrita pel gràfic representa una situació parlamentària en què no hi ha equilibri polític perquè tots els punts continguts pels espais ombrejats poden vèncer qualsevol punt fora de l'ombra amb la formació d'una coalició de dos dels tres partits polítics.

Malgrat la reducció d'alternatives que impliquen els sistemes electorals i els mateixos partits polítics, sabem que tots aquells contextos polítics amb més de dos individus i dues alternatives són potencialment productors de desequilibris o cicles.

2.3.1. L'intercanvi de vots

Una solució a aquesta problemàtica seria que el disseny institucional facilités la possibilitat de l'intercanvi de vots entre els individus (o *logrolling*). Autors com J.M. Buchanan i G. Tullock (1962), G. Tullock (1970) i J.S. Coleman (1966) argumenten que la possibilitat de l'intercanvi de vots entre els individus seria suficient per a evitar l'aparició de cicles. Més enllà de la càrrega pejorativa que històricament té la paraula *logrolling*, aquests autors pensen que els intercanvis de vots permeten diverses possibilitats. D'una banda, permeten d'expressar les intensitats de les preferències que els diferents individus tenen sobre els diferents temes; i, de l'altra, permeten produir intercanvis mútuament beneficiosos: votar contràriament a les preferències sinceres en un tema en què la intensitat de preferències és baixa en canvi que algú altre faci el mateix en un tema en què la intensitat de preferències sigui alta pot garantir que aquells temes més intensament preferits dels dos individus formin part de la decisió col·lectiva. Tot i que els individus exclosos o no participants en l'intercanvi poden haver d'assumir-ne els costos externs, l'intercanvi pot ser fins i tot beneficiós en termes globals sempre que aquests costos externs siguin inferiors que els beneficis que obtinguin els qui participen en l'intercanvi.

Canvi en la decisió col·lectiva per intercanvi de vots

Suposem l'existència de tres individus (A , B i C) i dues votacions per majoria en dos temes (x i y). Entenem que l'*statu quo* dels dos temes és representat per x^* i y^* . Si és possible calcular la utilitat que cada alternativa significa per a cada individu (la qual cosa implica que és possible mesurar cardinalment aquesta utilitat i també compararla interpersonalment) de tal manera que si, per exemple, $U_A(x) > 0$, A preferirà x a x^* , podem trobar el quadre següent que reflecteix la utilitat dels diferents individus respecte de les alternatives x i y :

Individus	x	y
A	-1	3
B	3	-1
C	-1	-1

En aquest cas, el vot sincer dona com a resultat el manteniment de l'*statu quo* (x^* i y^*) ja que hi ha una majoria d'individus a favor de la seva conservació (precisament aquells individus als quals l'alternativa x o y els comportaria una utilitat negativa). Per tant, la

utilitat global és zero. Ara bé, ateses les diferents intensitats de preferències d' A i B sobre les alternatives que es proposen, aquests dos individus poden intercanviar els seus vots de manera que constitueixen una nova majoria a favor de x i y . Aquest nou resultat proporciona una utilitat de dos tant a A com a B (és a dir, tres menys el cost d'assumir la utilitat negativa de x i y , respectivament); per tant, observem que la decisió col·lectiva s'ha transformat gràcies als intercanvis de vots i que la utilitat global en la nova situació és de 2 ($2A + 2B - 1Cx - 1Cy$).

La clau del procés, evidentment, està en els costos externs que han d'assumir els individus que no participen en l'intercanvi de vots: encara que l'intercanvi de vots pugui ser racional individualment, el resultat final pot ser pitjor per al conjunt de la societat.

Exemple

Considerem l'exemple següent (que només modifica la intensitat de preferències de C):

Individus	x	y
A	-1	3
B	3	-1
C	-3	-3

En aquest cas, l'intercanvi de vots entre A i B donaria com a resultat col·lectiu el conjunt d'alternatives x i y , però es perdria utilitat global (que seria de -2).

De fet, W.H. Riker i S.J. Brams (1973) demostren que els costos externs derivats de l'intercanvi de vots poden provocar una paradoxa de l'intercanvi de vots. Aquesta paradoxa, molt semblant en la seva estructura lògica a la paradoxa de la votació, pot provocar que cap intercanvi de vots no sigui estable, de manera que sigui impossible generar una preferència col·lectiva en equilibri derivada d'un intercanvi de vots per part d'un subconjunt d'individus: així com la intransitivitat col·lectiva definia l'existència de la paradoxa de la votació, es produeix una intransitivitat en les preferències dels individus respecte de les seves possibilitats d'intercanviar els vots. Dit en altres termes, precisament aquelles ordenacions de preferències individuals que provocaven la paradoxa del vot esdevenen una condició necessària i suficient perquè es puguin dur a terme intercanvis de vots.

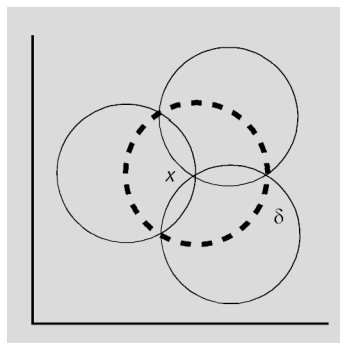
Segons aquest argument, cap forma d'intercanvi de vots no podria eliminar la inestabilitat política que genera l'aparició dels cicles (és a dir, la inexistència d'un vencedor de Condorcet).

Així, doncs, si l'intercanvi de vots entre els individus no és una solució a l'existència del desequilibri polític, augmentar les possibilitats per a l'intercanvi no millorarà la situació. En canvi, potser seran possibles les decisions col·lectives estables si es fixen certs mecanismes institucionals en l'aplicació de la regla de la majoria que redueixin del nombre d'alternatives.

2.3.2. El disseny institucional

En aquest epígraf veurem que el disseny institucional dels legislatius té conseqüències directes sobre l'aplicació de la regla de la majoria en el sentit que introduirà mecanismes institucionals per a la restricció dels intercanvis de vots, de tal manera que les propietats del disseny institucional faran possible l'existència d'un equilibri polític allà on no n'hi havia. Contràriament a la proposta d'augmentar les possibilitats de l'intercanvi legislatiu, es proposa l'aplicació de diferents procediments legislatius amb la intencionalitat de limitar l'extensió del domini de les alternatives possibles i, per tant, el nombre d'alternatives disponibles.

Per exemple, G. Tullock (1967) proposa que per a qualsevol alternativa x , cap punt comprès en un espai situat a certa distància (δ) del punt no pugui ser inclòs en l'agenda.

Aquesta prohibició dels individus a fer propostes que siguin en l'interior de δ (de fet, totes les alternatives incloses a δ passen a ser alternatives impossibles perquè només impliquen petits canvis) pot induir l'estabilitat si la regla de la majoria selecciona una alternativa en l'interior de δ com a decisió col·lectiva.

Una altra possibilitat l'apunta R.D. McKelvey (1979): com es desprèn del teorema del caos, l'existència d'un individu amb control il·limitat sobre l'agenda política de la institució pot dissenyar una seqüència de votacions que derivi en

Repartiment de diners

Un cas que podria exemplificar aquesta circumstància és el repartiment de cent euros entre tres persones (A, B i C): si la seqüència s'inicia amb la distribució de 33,3 euros per a cada individu, A pot proposar a B repartir-se els cent euros entre ells dos. A continuació, però, C pot oferir a B que es quedi amb setanta-cinc euros, mentre que ell se'n queda vint-i-cinc. Davant d'aquesta nova situació, A pot oferir a C una nova possibilitat: C es queda amb quaranta euros i A, amb seixanta. Però ara B pot oferir a C... Evidentment, l'intercanvi de vots és cíclic i no trobem cap resultat estable.

Vegeu també

Consuleu l'apartat "El teorema de D. Black" del mòdul didàctic 4.

un resultat estable (i que, a més, coincideixi amb la seva preferència). Indubtablement, si les institucions proporcionen el control de l'agenda a un individu concret serà possible que aquest indueixi un equilibri polític determinat.

Una tercera opció és la proposada per K.A. Shepsle (1979). En aquest cas, els legisladors només poden fer propostes que canviïn l'*statu quo* en una de les dues dimensions (primer l'una i després l'altra) i es fan votacions separades en cada dimensió, de manera que es redueix la multidimensionalitat a un doble procés unidimensional. Intuïtivament, el punt d'equilibri és en la mediana de cada una de les dimensions.

Tornem al cas on no hi ha equilibri polític

Si tornem a fer referència a l'exemple de l'apartat "Els parlaments", podem suposar que el partit *C* (socialdemòcrata) prefereix molts serveis i impostos directes, el partit *A* (conservador), pocs serveis i una combinació d'impostos directes i indirectes i, finalment, el partit *B* (liberal), un nivell mitjà de serveis i impostos indirectes. Si es vota qualsevol proposta considerant les dues dimensions alhora sabem que no hi ha equilibri: en canvi, si es fan votacions separades i primer es vota el volum del servei públic, la posició de *B* pot ser la consensuada; si després es vota el finançament, la posició mediana d'*A* vencerà. L'equilibri induït per les institucions serà x (nivell mitjà de serveis i una combinació d'impostos directes i indirectes), tot i que qualsevol punt de la zona ombrejada venceria x (Colomer, 1991).

Dit en altres termes, l'equilibri polític induït per les institucions no implica seleccionar una alternativa invulnerable (un vencedor de Condorcet que pot no existir), sinó una alternativa que no pot ser vençuda per cap altra alternativa permesa per les regles.

El Congrés dels Estats Units proporciona diferents exemples reals de mecanismes institucionals per a la restricció de les alternatives polítiques sobre les quals es prenen decisions col·lectives. Per exemple, una regla específica que l'*statu quo* sigui la darrera alternativa sobre la qual s'ha de pronunciar: d'aquesta manera s'assegura que el resultat col·lectiu final sigui el mateix *statu quo* o algun punt de la zona ombrejada del gràfic. També el poder de proposta de les comissions restringeix les alternatives: la proposta de la comissió serà votada en penúltim lloc, de manera que qualsevol esmena a la proposta de la comissió haurà de constituir una alternativa preferida pels membres de la comissió i haurà de ser en la zona ombrejada per a vèncer l'*statu quo*. Finalment, trobem la Comissió de Regles (*Rules Committee*), encarregada d'establir com, quan i seguint quin procediment es votarà la proposta: tota iniciativa legislativa ha de passar per la Comissió de Regles després de ser aprovada per la comissió que l'ha suggerida i abans de passar a ser votada pel Ple del Congrés. Per tant, per a evitar el poder de vet de la Comissió de Regles, la proposta legislativa haurà d'estar entre les preferències dels membres d'aquesta comissió, amb la qual cosa és evident que les alternatives possibles es redueixen considerablement.

Generalitzant, podem dir que un parlament és una institució en què hi ha un nombre limitat d'individus N (tres-cents cinquanta diputats en el cas d'Espanya, sis-cents cinquanta en la Cambra dels Comuns britànica, quatre-cents cinquanta en la Cambra de Representants als Estats Units, etc.) ca-

dascun dels quals pot tenir una ordenació de preferències distinta sobre un conjunt virtualment infinit d'alternatives disponibles (X). Tot i que aquestes ordenacions de preferències individuals poden ser més o menys compartides i que fins i tot és possible que els legisladors individuals siguin capaços de situar cada un dels temes en un eix unidimensional (de tal manera que es faciliti la condició de preferències d'un sol pic de D. Black), el que és clar és que la potencialitat per a l'aparició de cicles és molt elevada.

Així, doncs, és necessari que les institucions legislatives estableixin els mecanismes adients per a evitar l'aparició de cicles o, dit altrament, per a facilitar l'equilibri polític.

En aquest sentit, allò que més comunament trobem és l'establiment de comissions diferenciades (és a dir, la formació de subconjunts de N) i de "jurisdiccions" mútuament excloents que divideixen l'espai polític d'acord amb diferents temes o àmbits de decisió política (és a dir, la formació de subconjunts de X).

De la mateixa manera, s'estableixen mecanismes reglamentaris que determinen el procés de formació de les esmenes i la seva votació: aquests mecanismes garanteixen que, si hi ha n alternatives, es produeixin $n - 1$ votacions, de tal manera que el mateix procés legislatiu "talla" la possibilitat que apareguin paradoxes (lògicament només poden aparèixer si es duen a terme tantes votacions com alternatives hi ha).

L'existència de les comissions, de les diferents jurisdiccions i del procediment per a la votació de les esmenes comporta una divisió i una especialització del treball legislatiu que facilita l'equilibri polític que l'intercanvi de vots no produïa.

Tots tres són mecanismes que redueixen el nombre d'individus o alternatives a l'hora de prendre decisions col·lectives, de manera que la probabilitat d'aparició de cicles es redueix. Dit en altres termes, els legisladors escullen una especialització del treball determinada, uns procediments regulars i una divisió jurisdiccional per tal de facilitar la cooperació entre els individus (Bonchek i Shepsle, 1997).

Paral·lelament a aquest disseny institucional, hi ha dos processos polítics decisius: el primer és especificar quina jurisdicció (o tema) correspon a cada comissió i si la comissió pot prendre decisions col·lectives sobre aquesta (és a dir, aprovar legislació); el segon és assignar els diferents individus a les diferents comissions. Segons siguin dissenyats aquests processos polítics, trobem que s'estableixen diferències substancials entre els diferents legislatius. Als Estats Units les diferents comissions s'encarreguen de temes de tal manera que disposen de poder de proposta gairebé exclusiu sobre aquella jurisdicció.

El punt clau és saber si la comissió representa la totalitat del legislatiu o no. En aquest sentit hi ha dos **tipus de comissions**:

- les comissions que efectivament representen el legislatiu;
- les comissions amb una composició diferenciada en termes polítics del legislatiu (o *outlier committees*).

Les primeres tenen jurisdicció sobre temes d'importància general perquè afecten la vida política i econòmica en general (com ara la comissió de pressupostos o la comissió de les forces armades); les segones tenen jurisdicció sobre temes especialitzats que interessin a uns quants legisladors (com la comissió d'agricultura o la de correus). Mentre que el primer tipus de comissió elaborarà una legislació que haurà de respondre a l'ordenació de preferències dels membres de la cambra (per això són comissions representatives), el segon tipus de comissió pot elaborar una legislació sobre la base d'una ordenació de preferències individuals que no respecti les preferències mitjanes de la cambra (són comissions especialitzades). Amb tot, cal esmentar que, més enllà de les propostes de les comissions, el Ple del legislatiu sempre té la darrera paraula.

Evidentment, el pes específic que tinguin els partits polítics amb representació parlamentària pot tenir un paper essencial en aquest procediment legislatiu. Així, mentre que als Estats Units els legisladors són considerats individualment, de manera que cal analitzar la reducció d'alternatives polítiques sobre la base de l'ordenació de les preferències individuals, a Espanya (semblantment a molts altres sistemes parlamentaris) hi ha un altre element que cal prendre en consideració: hi ha uns partits polítics fortament organitzats i amb una forta disciplina interna que d'alguna manera assegurin que l'ordenació de preferències dels seus diputats sigui la mateixa. Aquests legislatius s'organitzen en els grups parlamentaris, estructures que integren tots aquells individus amb una ordenació de preferències semblant sobre les diferents alternatives (pertanyin al mateix partit polític o no): mentre que als Estats Units es construeixen decisions col·lectives tenint en compte les ordenacions de preferències individuals, a Espanya les ordenacions de preferències individuals possibles es veuen dràsticament reduïdes a causa de l'adscripció política dels legisladors. Si bé és cert que a escala estrictament individual els diputats poden tenir una ordenació de preferències particular, la submissió a la disciplina del partit (que podem identificar mitjançant les votacions) redueix la possibilitat de la seva expressió d'una manera dràstica: no ens podem referir a les ordenacions de preferències individuals dels diputats, sinó que hem de parlar de l'ordenació de preferències d'uns quants partits polítics que incorporen els diferents individus. En aquest sentit, els partits actuen com a veritables reductors del nombre d'alternatives polítiques en els parlaments, amb la qual cosa redueixen el nombre d'individus (és a dir, que concentren els diputats en grups parlamentaris disciplinats).

Perquè això sigui possible cal una disciplina de partit: tot i que la Constitució espanyola prohibeix explícitament el manament imperatiu, la configuració especial del sistema electoral espanyol (construït sobre la base del vot a unes llistes tancades i bloquejades que assegurin el poder de designació de les elits dels partits) garanteix que els membres del legislatiu adequin les seves preferències individuals a les del partit al qual pertanyen (per a assegurar, d'aquesta manera, la seva reelecció).

Nota

Art. 67.2.

En el cas espanyol, la importància dels partits polítics és tan gran que fins i tot determinen la composició de les diferents comissions i els procediments per a l'elaboració legislativa. Així, l'article 40 del Reglament del Congrés especifica el següent:

Nota

Art. 88.2.

"les comissions [...] estaran formades pels membres que designin els grups parlamentaris en el nombre que, respecte de cada un, indiqui la Mesa del Congrés [...] i en proporció a la importància d'aquells a la cambra [...]"

Mentre que l'article 88.2 precisa el següent:

"a les votacions en comissió s'entendrà que no hi ha empat quan la igualtat de vots, essent idèntic el sentit en què hagin votat tots els membres de la comissió que pertanyin a un mateix grup parlamentari, pugués dirimir-se ponderant el nombre de vots que cada grup te al ple".

Així, doncs, en el cas espanyol (com en molts d'altres) la reducció d'alternatives es produeix per l'existència de comissions amb jurisdiccions diferenciades però, sobretot, per la presència d'uns partits polítics que condicionen d'una manera molt forta les preferències individuals. D'alguna manera, els partits polítics actuen com a reductors del nombre d'alternatives possibles mitjançant la reducció del nombre d'individus: no som davant un context polític en què tres-cents cinquanta individus han de prendre una decisió col·lectiva, sinó davant una situació parlamentària en què qui pren les decisions col·lectives són tres, quatre o cinc grups parlamentaris amb unes ordenacions de preferències suposadament homogènies.

En conclusió

Si bé és cert que caldria esperar una presència més gran de resultats polítics inestables en els legislatius, atès al nombre de membres i, sobretot, el nombre potencialment infinit d'alternatives que es poden considerar, els sistemes electorals (que redueixen el nombre de partits polítics presents en els parlaments), els mateixos partits polítics (que redueixen el nombre d'alternatives polítiques dels ciutadans) i els mecanismes derivats del disseny institucional dels parlaments (que redueixen el nombre d'alternatives sobre les quals els representants poden prendre una decisió col·lectiva) provoquen l'existència d'un equilibri polític induït institucionalment que d'altra manera podria no haver-hi.

Lectures recomanades

J.M. Colomer (1991). "Retorno a las instituciones". *Claves* (núm. 15, pàg. 51-56).

J.M. Colomer (1991). "El equilibrio político inducido estructuralmente". *Revista del Centro de Estudios Constitucionales* (núm. 8, pàg. 27-38).

K.A. Shepsle i B.R. Weingast (1981). "Structure-Induced Equilibrium and Collective Choice". *Public Choice* (núm. 37, pàg. 503-519).

K.A. Shepsle (1986). "The positive theory of legislative institutions: an enrichment of social choice and spatial models". *Journal of Theoretical Politics* (núm. 50, pàg. 135-178).

K.A. Shepsle i B.R. Weingast (1987). "The institutional formation of committee power". *American Political Science Review* (núm. 81, pàg. 85-104).

3. L'executiu

Havent analitzat en l'epígraf anterior que les institucions parlamentàries poden induir un equilibri polític (o decisió col·lectiva) que, altrament, podria no existir o ser diferent, a continuació farem referència a la segona institució fonamental que configura els sistemes polítics democràtics moderns: els **executius**. Essencialment, la ciència política positiva ha dirigit les investigacions per trobar una explicació a la formació dels executius que caracteritzen els sistemes parlamentaris (sistemes en els quals els governs necessiten la confiança del legislatiu) i no tant els presidencialistes.

A partir dels anys seixanta, aquest àmbit de coneixement va generar el desenvolupament d'un conjunt de proposicions teòriques que podrien exemplificar allò que intuïtivament definiríem com a progrés científic: a partir d'un model inicial força senzill que intentava d'explicar la manera en què es formaven els governs de coalició en aquells contextos en què cap partit polític no disposava de la majoria absoluta parlamentària, es van anar acumulant proposicions que fixaven models alternatius per explicar el mateix fenomen, de manera que ràpidament fou possible la contrastació empírica que aniria determinant quins models teòrics eren els més explicatius.

A continuació farem un repàs breu a aquestes teories per a la formació de coalicions polítiques i els seus resultats.

3.1. El concepte coalició política

Abans que res, però, cal concretar el significat del concepte coalició política més enllà de la definició que el relacionaria amb un intercanvi de vots estable entre partits polítics.

La identificació que els estudis sobre coalicions sovint fan entre la meitat més u dels vots parlamentaris i l'anomenat *punt efectiu de decisió* (és a dir, el nombre mínim necessari de persones favorables a una decisió col·lectiva perquè aquesta es faci efectiva) no és universalment vàlida: moltes vegades les institucions polítiques fan viables les minories com a punt efectiu de decisió i possibiliten un resultat que seria diferent del que es produiria amb una consideració estricta de la majoria absoluta com el punt efectiu de decisió (l'article 99.3 de la Constitució espanyola ho exemplifica):

"Si el Congrés, per la majoria absoluta dels seus membres, atorgués la confiança al candidat, el Rei el nomenarà president. Si no s'aconseguís aquesta majoria, se sotmetrà la mateixa proposta a votació quaranta-vuit hores després i la confiança s'entendrà atorgada si aconseguís la majoria simple".

Nota

Article 99.3.

Evidentment, la conseqüència directa d'aquest estat de coses és que ja no és possible la clàssica equivalència –d'altra banda, tan intuïtiva– entre els conceptes majoria absoluta i coalició vencedora, ja que les regles institucionals permeten que una coalició vencedora no respecti necessàriament el criteri de la majoria absoluta. D'altra banda, moltes anàlisis empíriques sobre la formació de coalicions polítiques associaven el concepte coalició política amb el concepte coalició de govern. Aquests estudis identificaven les coalicions polítiques amb la composició partidista dels diferents governs: l'existència d'una coalició política depenia de la participació efectiva o l'absència en el govern dels diferents partits presents en els parlaments. Posteriorment, aparegué un altre criteri per definir les coalicions polítiques depenent les coalicions parlamentàries.

Els dos conceptes són substancialment diferents: les coalicions de govern i les coalicions parlamentàries no necessàriament són coincidents, ja que el suport parlamentari a un govern pot no traduir-se en càrrecs en l'executiu.

3.2. Les teories per a la formació de coalicions

Des de l'any 1961, un conjunt de teories ha intentat d'explicar els processos de formació de coalicions polítiques en l'àmbit governamental. Com veurem, per a cada un d'aquests models teòrics, les motivacions, els objectius que pretenen els actors polítics, determinen allò que intentaran de maximitzar amb el seu comportament. Tot i que cada model deriva explicacions distintes sobre quin tipus de coalició es tendirà a formar i el seu perquè, hi ha un conjunt de proposicions fonamentals que constitueixen la base acceptada sobre la qual s'han elaborat les diferents teories.

Aquestes proposicions bàsiques es poden resumir de la manera següent:

- 1) Les diferents teories generen un conjunt finit de coalicions la formació de les quals s'entén més probable que no pas unes altres tenint en compte els criteris sobre els quals han estat elaborades: constitueixen el conjunt solució de cada teoria. Es generarà un conjunt solució (cs) per cada cas considerat. Denotarem les coalicions amb les lletres S, T, \dots , i el conjunt de coalicions amb Ω (C).
- 2) Es formaran coalicions vencedores (CV). Per al conjunt de teories una coalició (S) serà una CV si i només si el nombre d'escons que reuneix és, com a mínim, igual al nombre d'escons que defineix el punt efectiu de decisió induït per les regles institucionals. Denotarem el conjunt de CV amb l'expressió Ω (CV).
- 3) Els diferents partits polítics (A, B, C, \dots) preferiran la formació d'una coalició $S \in \Omega$ (CV) a una altra coalició $T \in \Omega$ (CV) d'acord amb diferents criteris.

Lectures recomanades

Per a una revisió de bona part de la literatura que hi ha consulteu el següent:

M. Taylor i M. Laver (1973). "Government coalition in Western Europe". *European Journal of Political Research* (núm. 1, pàg. 205-248).

I. Budge i H. Keman (1990). *Parties and Democracy: Coalition Formation and Government Functioning in 20 States*. Oxford: Oxford University Press.

M. Laver i N. Schofield (1991). *Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press.

M. Laver i K.A. Shepsle (1996). *Making and Breaking Governments*. Cambridge: Cambridge University Press.

4) Els partits polítics es consideren actors unitaris, la qual cosa implica necessàriament l'existència d'una disciplina de partit. Aquesta disciplina obliga a cada un dels membres del partit polític a tenir les mateixes preferències entre CV alternatives.

5) Aquest ordre de preferències és complet i transitiu: si S, T i $U \in (CV)$, i R denota la relació ser preferit, la condició de complitud vol dir que per qualsevol coalició S i $T \in (CV)$, necessàriament SRT o TRS , i la condició de transitivitat significa que per a tota coalició $S, T, U \in (CV)$, si SRT i TRU , aleshores SRU .

6) Els actors pretenen la maximització de la seva utilitat esperada i, per tant, fan el càlcul dels beneficis que els comportarà la formació d'una CV determinada.

Els supòsits 1-6 constitueixen els elements necessaris per a l'aproximació teòricoformal del fenomen de la formació de coalicions polítiques. Si bé tots aquests supòsits bàsics estan implícitament assumits per cadascun dels models teòrics per a la formació de coalicions, aquests es construeixen sobre la base de dues interpretacions distintes de les motivacions que explicarien el comportament dels partits a l'hora de formar coalicions polítiques:

1) d'una banda, el concepte maximització de la utilitat esperada pot ser equivalent a la maximització del nombre de càrrecs governamentals que els diferents partits polítics poden ocupar després de la formació d'una CV;

2) de l'altra, la maximització de la utilitat esperada pot ser equivalent a la minimització de les diferències que hi ha entre les polítiques públiques governamentals i les polítiques públiques preferides pels diferents partits polítics.

En el primer cas, s'entén que els partits busquen la recompensa intrínseca que els comporta formar part del govern (és a dir, càrrecs governamentals com ministeris, entre d'altres): els partits són *office seekers*. En el segon cas s'entén que els partits polítics estan motivats pel desig d'afectar les polítiques públiques que derivaran de l'acció governamental, de tal manera que aquestes siguin el més properes possible a les seves polítiques preferides: els partits són *policy seekers*.

Tot i que és possible una visió instrumental dels càrrecs i de les polítiques públiques (és a dir, que els partits poden pretendre d'ocupar ministeris per afectar polítiques públiques –Swaan, 1973– i, contràriament, els partits poden pretendre d'afectar les polítiques públiques governamentals per tenir èxit electoral i posteriorment ocupar càrrecs –Austen-Smith i Banks, 1988), la majoria de les teories de coalicions que hi ha assumeixen motivacions de tipus "pur".

3.2.1. Les *Office Seeking Theories*

Aquest conjunt de teories deriva de la suposició que el comportament dels partits polítics està determinat pel desig de maximitzar el nombre de càrrecs que puguin obtenir amb la formació d'una CV. Tradicionalment aquests càrrecs s'han identificat amb els diferents ministeris governamentals, una recompensa que s'haurà de dividir entre els partits polítics que integrin les CV. Ja que aquesta recompensa s'entén constant, tots els models teòrics faran referència a la mida de la coalició.

1) Les coalicions vencedores mínimes (CVM)

W.H. Riker (1962) estableix un criteri molt restrictiu (alhora que d'una elegància formal considerable) segons el qual els diferents partits polítics elaboren la seva ordenació de preferències entre CV alternatives:

"En jocs de n -persones i de suma zero, on es permeten les compensacions, on els jugadors són racionals i tenen informació perfecta, només es faran coalicions vencedores mínimes [...], coalicions suficientment grans per assegurar-los la victòria però no més grans".

W.H. Riker (1962). *The Theory of Political Coalitions*.

Aquesta és la formulació original del criteri CVM. Dit en altres termes, una coalició $S \in (CV)$ és una CVM si i només si deixa de ser CV si algun dels seus membres (o partit polític) l'abandona. Així, doncs, una CVM és aquella coalició que respecta el criteri de la mida mínima. Dit en altres termes, una CVM no integra membres numèricament superflus, ja que se suposa l'existència d'una relació inversament proporcional entre el nombre dels partits polítics que integren una CV determinada i el nombre de càrrecs que rebrà cada membre de la coalició.

Formalment, el partit A considerarà el conjunt de les CV de les quals forma part [$A \in \Omega (CV')$] i preferirà ser membre de la coalició $S \in \Omega (CV')$ si i només si $S \in CVMcs$ i $T \notin CVMcs$ per a tota coalició $T \in \Omega (CV')$.

2) El nombre de membres (NM)

Acceptant els supòsits bàsics 1-6, W.A. Gamson (1961) proposa un altre criteri formal amb el qual els partits polítics poden elaborar la seva ordenació de preferències entre CV alternatives. Aquest criteri deriva directament de la proposició següent:

"Els participants esperaran dels altres que demanin una recompensa proporcional a la seva contribució a la coalició. Donat que les recompenses són constants, afavoriran la coalició vencedora que els resulti més "econòmica" –*the cheapest*–".

W.A. Gamson (1961). "A theory of coalition formation". *American Sociological Review*.

Com en el cas de les CVM, els partits polítics seguiran el criteri de minimitzar la mida de la coalició per tal de maximitzar la seva utilitat esperada i per tal que la recompensa sigui el més elevada possible. Atès que aquesta recompensa es distribuirà proporcionalment al nombre d'escons amb què els partits contribueixin a la coalició, en aquest cas minimitzar la mida de la coalició s'ha d'interpretar com a intentar que els membres de la CV sumin el nombre més petit possible d'escons.

Proposició de repartiment proporcional

La proposició del repartiment proporcional dels càrrecs segons el nombre d'escons amb què un partit contribueix a la formació d'una CV ha estat empíricament contrastada per diferents estudis: E.C. Browne i M.N. Franklin (1973). "Aspects of coalition payoffs in European parliamentary democracies". *American Political Science Review* (núm. 67, pàg. 453-469); E.C. Browne i K. Feste (1975). "Qualitative dimensions of coalition payoffs: Evidence for European party governments 1945-1970". *American Behavioral Scientist* (núm. 18, pàg. 530-556); E.C. Browne i P. Rice (1979). "A bargaining theory of coalition formation". *British Journal of Political Science* (núm. 9, pàg. 67-87); E.C. Browne i J. Frensdreis (1980). "Allocating payoffs by conventional norm: an assessment of the evidence for cabinet coalition situations". *American Journal of Political Science* (núm. 24, pàg. 753-768); B. Bueno de Mesquita (1979). "Coalition payoffs and electoral performance in European democracies". *Comparative Political Studies* (núm. 12, pàg. 61-81); D. Austen-Smith i J. Banks (1990). "Stable governments and allocation of policy portfolios". *American Political Science Review* (núm. 84, pàg. 891-906); M. Laver i K.A. Shepsle (1990). "Coalitions and cabinet government". *American Political Science Review* (núm. 84, pàg. 873-890).

Resumidament, la conclusió d'aquests estudis és que la proposició de Gamson és correcta tot i que es constata que hi ha desviacions en el repartiment proporcional dels ministeris favorables als partits amb menys nombre d'escons, sobretot si són decisius a l'hora de formar la coalició $S \in \Omega$ (CV) o la coalició alternativa $T \in \Omega$ (CV).

Formalment, el partit A considerarà el conjunt de CV de les quals forma part [$a \in \Omega$ (CV')] i preferirà ser membre de la coalició $S \in \Omega$ (CV') si i només si $NM(S) < NM(T)$ per a tota coalició $T \in \Omega$ (CV').

De la comparació dels criteris suggerits per Riker i Gamson es desprèn l'observació següent: les coalicions formades seguint el criteri NM sempre seran CVM. Contràriament, una CVM no sempre respectarà el criteri del NM. En conclusió, NMcs \in CVMcs.

3) El nombre de partits o *Bargaining Proposition* (NP)

"La teoria sobre la negociació estableix que en augmentar el nombre d'actors hi ha una tendència de cada un d'ells a preferir la formació d'una coalició vencedora mínima amb tants pocs membres com els sigui possible".

M. Leiserson (1968). "Factions and coalitions in one party Japan: an interpretation based on the theory of games". *American Political Science Review*.

El criteri NP per a la formació de coalicions polítiques comporta que els partits estableixen el seu ordre de preferències entre CV alternatives tenint en compte el nombre de partits que integri cada CV, de tal manera que es formaran coalicions que minimitzin aquest nombre. Un aclariment de l'argument que dóna peu a aquesta proposició el trobem a M. Leiserson (1970):

"Els membres potencials de la coalició més petita preferiran formar-la ja que la negociació és més fàcil de tancar i la coalició és més fàcil de mantenir amb pocs partits".

M. Leiserson (1970). "Coalition government in Japan". *The Study of Coalition Behaviour: Theoretical Perspectives and Cases from Four Continents*.

Aquesta és la que podríem anomenar *proposició del manteniment*: una CV serà més fàcil de formar i de mantenir si està integrada per pocs partits polítics, ja que això facilitarà la negociació entre ells.

Formalment, el partit A considerarà el conjunt de CV de les quals forma part $[A \in \Omega (CV)]$ i preferirà ser membre de la coalició $S \in \Omega (CV)$ si i només si $NP(S) < NP(T)$, per a tota coalició $T \in \Omega (CV)$.

De nou trobem que tota coalició formada seguint el criteri NP sempre respectarà el criteri CVM i que, contràriament, una CVM no sempre respectarà el criteri NP. En definitiva, NPcs e CVMcs.

3.2.2. Les *Policy Oriented Theories*

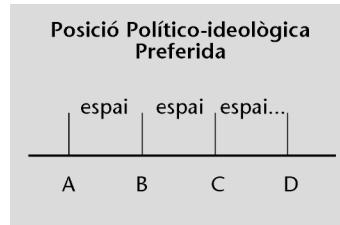
Els models teòrics següents superen la rigidesa que implica una consideració estricta i exclusiva dels càrrecs com la motivació principal que explicaria el comportament dels partits: segons aquests models, els partits pretenen de fer efectiu un conjunt de polítiques públiques que s'acostin el màxim possible al seu *ideal policy point*, punt que podem identificar amb el conjunt d'alternatives preferides segons les ordenacions de preferències.

Òbviament, assumint aquesta motivació per a explicar les preferències dels partits polítics sobre CV alternatives, ens caldrà fer operatiu el concepte posició politicoideològica preferida per a argumentar la possibilitat de les motivacions partidistes per les polítiques públiques: ja no serem davant de jocs de suma constant, ja que el nombre de polítiques públiques possibles és virtualment infinit.

1) La distància ideològica (DI)

Havent assumit els supòsits bàsics 1-6, el criteri DI (distància ideològica) estableix que els partits polítics intentaran de formar aquelles CV que minimitzin el nombre d'unitats de distància ideològica que hi ha entre els seus membres. Segons M. Leiserson (1966), els partits, a l'hora de formar CV, prenen en consideració la DI que hi ha entre els membres que les integren, de tal manera que entenen que una CV els membres de la qual són el menys distants ideològicament possible, té més possibilitats de formar-se.

La DI entre els partits polítics és mesurable si establim una classificació ordinal dels partits en un espai unidimensional que respongui a un criteri d'ordenació únic. Un cop els partits estan ordenats en l'eix unidimensional, podem comptar les unitats de DI que els separen.

D'aquesta manera podem veure que entre els partits A i B hi ha una unitat de DI (un espai), i que entre els partits A i C hi ha dues unitats de DI (dos espais).

La formulació del criteri de la distància ideològica estableix que es formaran coalicions vencedores (CV) que minimitzin la distància ideològica que hi ha entre els seus membres (Leiserson, 1966).

Formalment, el partit A considerarà el conjunt de CV de les quals forma part $[A \in \Omega(CV)]$ i preferirà ser membre de la coalició $S \in \Omega(CV)$ si i només si $DI(S) < DI(T)$ per a qualsevol coalició $T \in \Omega(CV)$.

2) Les coalicions vencedores connectades mínimes (CVCM)

Semblantment a com feia M. Leiserson, R. Axelrod (1970), estableix un criteri per a la formació de coalicions polítiques molt relacionat amb el concepte DI. Segons aquest autor, els partits polítics tendiran a formar CV que minimitzin la diversitat ideològica (ja no la distància ideològica) dels seus membres, de tal manera que integrin únicament partits adjacents en l'eix unidimensional que hem definit anteriorment: és a dir, segons aquest criteri, no hi haurà "espais" –en termes de M. Leiserson– entre els diferents partits que formin la coalició.

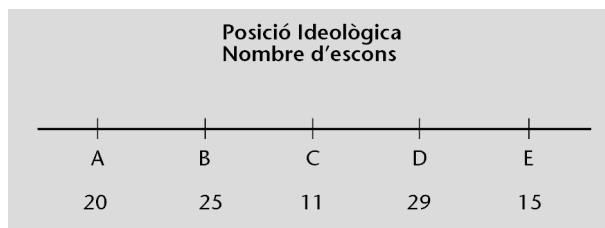
A més, les CVCM han de ser CVM en el sentit de W.H. Riker: no integraran més membres dels necessaris perquè la coalició connectada sigui també una CV. D'altra banda, cal fer notar que una CVCM pot incloure partits polítics numèricament innecessaris per a ser una CV, però, amb l'exclusió d'aquests partits, la coalició deixaria de ser connectada. Per tant, la posició d'aquests partits innecessaris, per força estarà entre la dels partits que són membres de la CVM.

Si un membre d'una coalició vencedora connectada mínima (CVCM) l'abandona, la coalició o bé deixa de ser connectada, o bé deixa de ser una coalició vencedora (CV) (Axelrod, 1970).

Formalment, el partit A considerarà el conjunt de CV de les quals forma part $[A \in \Omega (CV)]$ i preferirà ser membre de la coalició $S \in \Omega (CV)$ si i només si $S \in CVCMCs$ i $T \notin CVCMCs$ per a qualsevol coalició $T \in \Omega (CV)$.

3.3. Un exemple

L'exemple següent aclarirà els resultats generats pels diferents models per a la formació de coalicions polítiques. Considereu un parlament format per cent diputats en què el punt efectiu de decisió sigui la majoria absoluta (és a dir, cinquanta-un diputats). Els diferents partits polítics presenten la distribució d'escons i l'ordenació següents en un eix politicoideològic unidimensional.

Atesa aquesta situació hipotètica (que representaria la que es pot produir en qualsevol parlament real), trobem els conjunts solució derivats de l'aplicació de cada model teòric:

- **Coalició vencedora (CV):** BD, ABC, ABD, ABE, ACD, ADE, BCD, BCE, BDE, CDE, ABCD, ACDE, BCDE, ABCDE.
- **Coalició vencedora mínima (CVM):** BD, ADE, ACD, CDE, ABE, ABC, BCE.
- **Nombre de partits (NP):** BD.
- **Nombre de membres (NM):** BCE.
- **Distància ideològica (DI):** BD, BCD, CDE, ABC.
- **Coalició vencedora connectada mínima (CVCVM):** BCD, CDE, ABC.

3.4. Les teories: una contrastació empírica

Entenent, en qualsevol cas, que quan un partit ha obtingut la majoria absoluta dels escons del parlament tots els models teòrics determinen que la coalició integrada només per aquest partit serà l'únic element dels diferents conjunts solució, una primera aproximació que permet de comprovar la capacitat explicativa de cada model teòric és la proposada per E.C. Browne (1971): el seu test es redueix a fer notar el nombre de coincidències que hi ha entre les coalicions realment formades i els elements que componen els diferents conjunts solució generats per cada una de les teories. És el que I. Budge i M. Laver (1993) anomenen *success* de les teories.

Aquesta és una primera aproximació molt intuïtiva i bàsica perquè evidentment no és possible avaluar la capacitat explicativa de cada model teòric fent notar el nombre de coincidències que hi ha entre els elements dels diferents conjunts solució i la realitat coalicional. Si aquest fos l'únic criteri operatiu, fàcilment es podria elaborar una teoria que respongués al cent per cent de les coalicions formades: podríem afirmar que sempre es formarà una CV. Evidentment, aquesta proposició té un cent per cent de capacitat explicativa, però, en canvi, no té cap sentit teòric.

D'alguna manera cal considerar la mida relativa dels diferents conjunts solució derivats de l'aplicació de cada un dels criteris teòrics proposats a totes les situacions coalicionals.

Atès que els diferents models teòrics no preveuen la formació d'una CV única en cada situació coalicional (és a dir, el conjunt solució generat per cada teoria consta de més d'un element menys en aquells casos en què un partit polític ha obtingut la majoria absoluta dels escons), i que només una de les CV possibles es pot formar en cada cas, es pot descobrir la probabilitat que un model teòric ens permeti d'interpretar la CV que es va formar en una situació coalicional determinada. Per a fer-ho, s'utilitza la fórmula següent:

$$P(T) = \frac{\text{Nre. de prediccions correctes}}{\text{Nre. de CV en un cs determinat}}$$

(on T es refereix a un model teòric determinat i el "nre. de prediccions correctes" reflecteix el nombre de coincidències entre els elements d'un conjunt solució determinat i les coalicions reals).

Aplicant aquesta fórmula a una situació coalicional concreta, es troba la probabilitat que un criteri per a la formació de coalicions polítiques expliqui la CV efectivament formada. És el que I. Budge i M. Laver (1993) anomenen *efficiency* de cada teoria.

Lectures recomanades

Per a una anàlisi dels governs centrals formats a Europa després de la Segona Guerra Mundial, vegeu els autors següents:

E.C. Browne (1971). "Testing theories of coalition formation in the European Context". *Comparative Political Studies* (núm. 3, pàg. 391-413).

A. de Swaan (1973). *Coalition Theories and Cabinet Formation*. Amsterdam: Elsevier. M. Taylor i M. Laver (1973). "Government coalition in Western Europe". *European Journal of Political Research* (núm. 1, pàg. 205-248).

Per a una anàlisi dels governs locals, vegeu els autors següents:

A. Batlle (1995). *Partits Polítics i Poder Regional*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

R. Motta (1990). "Le coalizioni regionali in Italia". *Rivista Italiana di Scienza Politica* (núm. 18, pàg. 447-485).

G. Pridham (1988). *Political Parties and Coalition Behaviour in Italy*. Londres: Routledge.

Per a una anàlisi dels governs regionals, vegeu els autors següents:

A. Batlle i F. Martínez (1992). "Partits polítics i poder local: aplicació d'un model teòric". A: *El Govern Local* (anuari del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB). Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias.

C. Mellors i C. Pijnenburg (1989). *Political Parties and Coalitions in European Local Government*. Londres: Routledge.

Estudis empírics

Els diferents estudis empírics demostren que la teoria amb més nivell de capacitat explicativa (és a dir, aquella teoria que, probabilísticament, ajuda més a explicar la formació de CV) resulta ser la de la CVCM seguida del model teòric de la DI i d'un subconjunt de la CVM (concretament, NP). De les conclusions d'aquestes investigacions es desprèn que en general els partits polítics, a l'hora de discriminar entre CV alternatives, segueixen un criteri de caràcter ideològic motivat pel desig d'influir en les polítiques públiques governamentals i no tant un criteri de la mida de la coalició que es referiria al seu desig de maximitzar el nombre de càrrecs.

Un aspecte que cal destacar és que els diferents estudis contrasten la formació de coalicions vencedores que d'alguna manera violen els principis que informen el criteri de la mida de la coalició: aproximadament un trenta per cent dels executius formats després de la Segona Guerra Mundial a Europa són governs en minoria (o $CV < CVCM$). És clar que les institucions dels diferents països possibiliten aquest resultat polític dissenyant un punt efectiu de decisió que no es correspon amb la majoria absoluta. En un sentit contrari, els mateixos estudis comproven igualment la formació de coalicions sobredimensionades (o $CV > CVCM$).

Evidentment, si els partits polítics orientessin el seu comportament coalicional exclusivament d'acord amb els càrrecs, no trobaríem explicació a la formació d'aquests governs: en el primer cas, perquè trobaríem que hi hauria partits interessats a formar part de les CV minoritàries per a aconseguir algun ministeri; i, en el segon cas, perquè les CVc integren partits numèricament superflus als quals els correspondria alguna recompensa en forma de càrrec governamental.

L'explicació a la formació de coalicions vencedores minoritàries ($CV < CVCM$) i de coalicions "sobredimensionades" ($CV > CVCM$) és, doncs, en l'interès dels partits per les polítiques públiques i, per tant, en la dimensió ideològica de les coalicions formades.

En el cas de les $CV < CVCM$, la seva formació és possible perquè no hi ha cap CVCM alternativa a la que efectivament es forma: els partits que integren la CV minoritària ocupen el centre de l'espai ideològic i els partits exclosos de la CV no poden formar una coalició alternativa entre ells perquè implicaria la formació d'una coalició desconnectada ideològicament. D'alguna manera, les $CV < CVCM$ són institucionalment i políticament viables perquè són invulnerables (Budge i Laver, 1993; Strom, 1990). A més, es demostra que els partits exclosos poden tenir motivacions de caràcter electoral per a no integrar-se i formar CVM.

En el cas de la formació de $CV > CVCM$, cal buscar l'explicació en el concepte de la "tendència política" (Budge i Keman, 1978) i en la formació de "pactes postelectorals creuats". El primer argument especifica que si les diferències esquerra-dreta sobre les polítiques públiques són significatives es for-

Lectures recomanades

Vegeu els autors següents:

K. Strom (1990). *Minority Government and Majority Rule*. Cambridge: Cambridge University Press.

H. Daadler (1971). "Cabinets and party system in ten smaller European democracies". *Acta Politica* (núm. 6, pàg. 282-303).

A. Lijphart (1984). *Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.

M. Taylor i M. Laver (1973). "Government coalition in Western Europe". *European Journal of Political Research* (núm. 1, pàg. 205-248).

maran CV integrades pels partits que ocupin el mateix espai ideològic (o un d'immediatament contigu) que el que ocupen els partits que formarien una CVM.

Els pactes postelectorals creuats entre partits es poden formar en els contextos polítics en què hi ha diferents nivells governamentals (per exemple, governs centrals i locals): en aquests casos els partits poden decidir racionalment de fer un pacte de caràcter general que determini les CV a totes les instàncies polítiques que els sigui possible, encara que a vegades aquest pacte provoqui la formació de CV > CVCM.

3.5. Els índexs de poder

Hem vist que l'estudi de la formació de coalicions polítiques ha permès a la disciplina de la ciència política la creació d'un corpus teòric amb possibilitats reals de ser contrastat empíricament. Un subproducte d'aquest camp d'investigació ha estat el desenvolupament d'una nova perspectiva sobre el concepte de poder polític. Deixant de banda les concepcions normatives i filosòfiques més comunes, l'estudi positiu de la formació de coalicions polítiques va proporcionar al concepte un contingut mesurable quantitativament.

Des d'aquest nou punt de vista, s'entén el poder polític com la possibilitat d'influir en els processos de votació democràtics, processos que finalment són els que determinen les decisions col·lectives en una democràcia. D'alguna manera aquesta perspectiva simplifica el contingut del concepte de poder polític, però guanya mesurabilitat.

Imaginem el parlament següent integrat per tres partits polítics (*A*, *B* i *C*) en què el partit *A* té trenta diputats, el partit *B* en té trenta i el partit *C*, només un. El punt efectiu de decisió d'aquest parlament és la majoria absoluta (és a dir, trenta-un diputats). Atesa aquesta situació, podem comprovar que el partit *A* té dues possibilitats per a formar part d'una CV (concretament, les coalicions *AB* i *AC*), el partit *B* té igualment dues possibilitats (*BA* i *BC*), situació que es repeteix amb el partit *C* (*CA* i *CB*): tots els partits poden participar en dues CV que aconseguen de superar el punt efectiu de decisió independentment del nombre de diputats de cadascun. De fet, a l'efecte de mesurar el poder polític per mitjà d'un índex, no importa tant el nombre de diputats com el nombre de vegades que un partit pot participar de la formació d'una CV. En el nostre exemple, si fem relatiu aquest nombre en els diferents partits polítics, descobrirem que tots tenen una probabilitat matemàtica del 33,3% de formar part d'una CV: dit en altres termes, tant *A* i *B* (amb un 49,2% dels diputats cadascun) com el partit *C* (amb només un 1,6% dels diputats) tenen el mateix índex de poder.

Itàlia

El respecte al pacte "pentapartito" que governà durant anys Itàlia determinava també la formació de CV > CVCM en diferents governs regionals en què aquest pacte era una CV.

Lectures recomanades

Per a una discussió del sentit del concepte poder polític, vegeu el llibre següent: **M.J. Holler** (ed.) (1981). *Power, voting and Voting Power*. Würzburg: Physica-Verlag.

L'índex de poder d'un partit polític no és proporcional al seu nombre de representants.

Seguint aquest argument es desenvolupen diferents índexs per a mesurar el poder polític aplicables als processos de formació de coalicions polítiques, uns índexs que també es poden utilitzar per a examinar el poder de les diferents institucions d'un sistema políticament descentralitzat o bé en un sentit vertical (és a dir, divisió de poders) o horitzontal (és a dir, divisió territorial del poder polític).

Cronològicament, trobem l'índex Shapley-Shubik (Shapley i Shubik, 1954), l'índex Banzhaf (Banzhaf, 1965) i l'índex Deegan-Packel (Deegan i Packel, 1979).

L'índex **Shapley-Shubik** aparegué abans que s'iniciés l'anàlisi formal de les coalicions polítiques com un mètode per a avaluar l'índex de poder dels diferents individus que formen part d'un comitè: en aquest cas, el valor de l'índex es refereix a un individu concret i no a partits polítics. Per tant, l'índex Shapley-Shubik és molt adient per a analitzar la distribució del poder polític d'aquelles comissions, parlaments, etc., en què no hi ha una disciplina de vot partidista (el cas paradigmàtic seria el Congrés dels Estats Units).

L'índex considera que la formació de totes les coalicions vencedores és igualment probable i es calcula segons el nombre de vegades que un individu concret ocupa la posició decisiva en el procés de formació d'una coalició vencedora, és a dir, segons el nombre de vegades que aquest individu ocupa la posició pivot en totes les coalicions vencedores que es poden formar (això és, si l'individu abandonés la coalició, aquesta deixaria de ser vencedora). Darrere l'índex hi ha l'assumpció que la incorporació d'un individu a la coalició afegeix valor a la coalició (de fet, la converteix en CV).

L'índex **Banzhaf** no considera equiprobables totes les coalicions vencedores possibles, sinó que es calcula sobre la base de la formació de CVM: així, l'índex de poder del partit *A* (amb *n* membres) serà referit pel nombre de coalicions vencedores mínimes en què els membres d'*A* són necessaris per a formar una majoria, és a dir, aquelles coalicions en què *A* és pivot.

L'índex Banzhaf

En aquest exemple la majoria absoluta és el punt efectiu de decisió:

Partits	Nre. diputats
<i>A</i>	40
<i>B</i>	10
<i>C</i>	30

Lectures recomanades

Vegeu les obres següents: **S. Brams** (1975). *Game Theory and Politics*. Londres: The Free Press. **S. Brams** (1990). *Negotiation Games*. Nova York: Routledge.

<i>D</i>	20
----------	----

les CVM que es poden formar són AC, AD i BCD. Per tant, independentment del seu nombre de diputats, l'índex de poder d'A, de C i de D serà del 28,6% (2/7), mentre que l'índex de poder de B serà de 14,2% (1/7).

Formalment, l'índex Banzhaf de poder del partit A serà el següent:

$$\Phi_A = P_A / \sum_K P_K$$

on P_A és el nombre de vegades que el partit A és pivot i k és el total de les posicions pivots de totes les coalicions vencedores mínimes.

Per la seva banda, l'índex Deegan-Packel es calcula sobre la base de les participacions decisives dels diferents partits en CVCVM (precisament aquelles que els estudis empírics demostren que es formen més vegades).

L'índex Deegan-Packel

Si seguim l'exemple anterior, trobem que les úniques CVCVM que es poden formar són ABC i BCD (suposant que la posició dels diferents partits en un eix ideològic unidimensional és A-B-C-D).

El càlcul de l'índex de poder Deegan-Packel dóna com a resultat que els partits A i D tenen un 16,7% d'índex de poder (1/6), mentre que els partits B i C tenen un 33,3% d'índex de poder (2/6).

Formalment, la fórmula per a l'índex Deegan-Packel és anàloga a la de l'índex Banzhaf, però refereix els seus valors a les CVCVM:

$$\Phi_A = P_A / \sum_K P_K$$

De la comparació dels dos darrers índexs es desprèn que, si l'element ideològic té un pes específic rellevant en la política (com sembla demostrar el fet que normalment es formen coalicions entre partits polítics connectats ideològicament), els partits que ocupin l'espai central poden tenir un índex de poder més gran, independentment del nombre de diputats, ja que poden formar CV connectades amb partits polítics situats a l'esquerra i a la dreta de la posició que ocupen.

Una derivació de les fórmules considerades ofereix la possibilitat de calcular l'índex de poder d'un parlamentari individual: si dividim el resultat dels índexs Banzhaf o Deegan-Packel dels diferents partits pel nombre de representants que tenen en el parlament, descobrirem l'índex de poder de cada diputat i sabrem si, en un context coalicional determinat, hi ha incentius per al transfuguisme.

L'índex de poder individual

Suposem el parlament següent (o comitè, o ajuntament, etc.) en què el punt efectiu de decisió és la majoria absoluta:

Partits Polítics	Nre. de representants
A	3
B	2
C	2

En aquest context coalicional, les coalicions vencedores mínimes que es poden formar són AB, AC i BC. El valor de l'índex de poder Banzhaf per a cada partit i per a cada representant és el següent:

Partits Polítics	Nre. de representants	Índex de poder Banzhaf Φ_p	Índex de poder individual Φ_A / P_n
A	3	33,3	11,1
B	2	33,3	16,6
C	2	33,3	16,6

Si ara suposem que un dels membres del partit B abandona la formació (o sigui, que és un trànsfuga), la configuració del parlament passa a ser la següent:

Partits Polítics	Nre. de representants
A	3
B ₁	1
B ₂	1
C	2

Amb aquesta nova distribució dels partits, les CVM que es poden formar són: AB₁, AB₂, AC, B₁B₂C. Ara els valors dels índexs de poder dels partits i dels seus components varien:

Partits Polítics	Nre. de representants	Índex de poder Banzhaf Φ_p	Índex de poder individual Φ_A / P_n
A	3	33,3	11,1
B ₁	1	22,9	22,2
B ₂	1	22,9	22,2
C	2	22,2	11,1

Com es pot comprovar, l'índex de poder dels trànsfuges ha augmentat (de 16,6 a 22,2) perquè les seves possibilitats de formar part d'una CVM han incrementat: en aquest cas hi ha incentius per al trànsfugisme polític ja que els membres del partit B, tot i haver d'assumir els costos polítics del trànsfugisme, poden ser més decisius a l'hora de determinar el color polític del govern que es formi i, per tant, podran incidir de manera més directa en les polítiques públiques que desenvolupi aquest govern a través de l'aparell burocràtic de què disposi.

3.6. La burocràcia

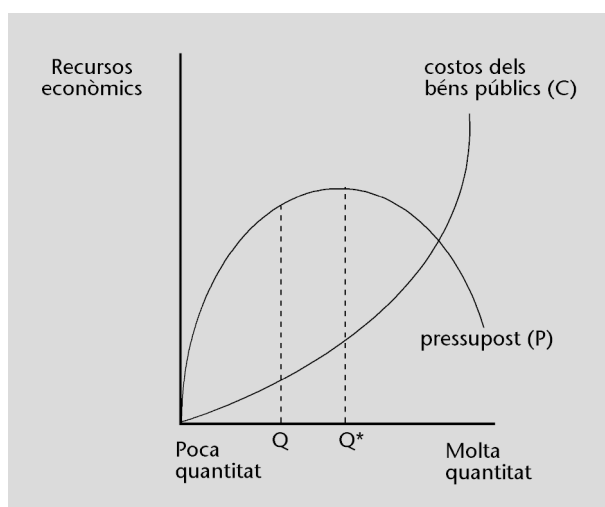
L'autor seminal que aplica per primera vegada les eines analítiques de l'economia per interpretar el fenomen de la burocràcia és W.A. Niskanen (1971). Des d'una perspectiva neoclàssica, el seu model explicatiu (exportable a altres països) ofereix una anàlisi de les interaccions que hi ha entre els polítics, els buròcrates i els votants als Estats Units partint de la premissa que la regulació governamental implica una restricció de les alternatives de comportament dels ciutadans. Les regulacions governamentals (i, per extensió, les burocràcies que les apliquen) existeixen perquè els comportaments individuals maximitzadors de la utilitat poden tenir costos externs per al col·lectiu.

Les regulacions són els elements que defineixen les fonts de beneficis per als buròcrates ja que aquests oferiran en règim de monopoli els béns públics que se'n derivin.

Regulacions governamentals

Si tots els individus fumen, l'habitació es pot omplir de fum i el col·lectiu –inclosos els fumadors– estaran en una situació pitjor que si una entitat governamental estableix una regulació que limita l'acte de fumar.

El supòsit fonamental del model de W.A. Niskanen és que els buròcrates segueixen un patró de comportament que pretén de maximitzar el pressupost de la unitat administrativa en què treballen: les motivacions d'aquesta conducta poden ser de caràcter material (aconseguir millors despatxos, millors salaris o possibilitats de promoció, etc.), immaterial (prestigi, reconeixement, etc.) o fins i tot altruista (amb més pressupost és possible oferir un servei públic millor). D'altra banda, els polítics (parlamentaris, membres del govern, etc.) estan disposats a aprovar un pressupost per a satisfer els costos dels béns públics produïts: aquesta disposició a pagar és una corba marginalment descendent i està representada en el gràfic per la línia (P), mentre que els costos dels béns públics estan representats per la línia (C).

Amb aquests elements, i entenent que el pressupost ha de cobrir completament els costos dels béns públics, els buròcrates només produiran la quantitat de béns públics que els asseguri que la línia P (pressupost) és per sobre de C (costos dels béns públics). De fet, seguint el supòsit de maximització del pres-

supost, els buròcrates escolliran aquella quantitat de béns públics que derivi més beneficis per a l'organització: aquest punt està representat per Q^* . Aquesta quantitat de béns públics produïts per la burocràcia genera uns beneficis econòmics que passaran a formar part de la despesa de la mateixa organització. Un fenomen com el descrit només és possible perquè els buròcrates tenen informació privilegiada: coneixen quin és el cost real (C) dels béns públics (cosa que no saben els polítics) i també saben quina disposició a pagar (P) tenen els polítics.

El fet remarcable és que el comportament maximitzador del pressupost dels buròcrates implica una quantitat de producció de béns públics que és clarament superior al nivell socialment òptim (aquella quantitat que maximitza la diferència entre la disposició a pagar per part dels polítics i el cost real dels serveis públics, és a dir, el punt Q). Suposant que els beneficis van a la societat i no se'ls "menja" la burocràcia, aquest és el punt amb més satisfacció social.

En resum, el model de W.A. Niskanen demostra que el règim de monopoli de prestació de serveis públics de les burocràcies i el desig de maximització dels pressupostos dels buròcrates comporten la producció d'una quantitat de béns públics superior a la desitjable socialment.

La descripció de les burocràcies que fa W.A. Niskanen (revisada l'any 1994) ha estat criticada per mitjà de la discussió dels seus elements formals i ha anat més enllà del comentari a la clara orientació ideològica que s'hi atribueix.

La crítica principal al model gira entorn de l'asimetria de la informació que se'n desprèn: els polítics desconeixen els costos dels béns públics, mentre que els buròcrates coneixen la disposició pressupostària dels polítics. Si bé és cert que en democràcia és difícil que els polítics amaguin allò que estan disposats a costejar (ja que, per exemple, pot constar en el seu programa electoral com una revelació de les seves ordenacions de preferències –o, millor dit, de les preferències dels partits), també és cert que els mateixos polítics poden investigar els costos reals de la producció d'una quantitat determinada de béns públics (per exemple, mitjançant una comissió parlamentària especialitzada). Així, doncs, els polítics no són *passive sponsors*, sinó que poden tenir un paper important a l'hora de l'elaboració de les polítiques públiques. En realitat, potser no som tan lluny de l'ideal constitucional d'un govern (i d'una administració pública) subordinat a un parlament en que estan representades diferents opcions polítiques dels ciutadans.

Lectures recomanades

Consulteu les obres següents:

A. Breton i R. Wintrobe (1975). "Equilibrium size of government of budget-maximizing bureau: a note on Niskanen's theory of bureaucracy". *The Journal of Political Economy* (núm. 83, pàg. 195-208).

G. Miller i T. Moe (1983). "Bureaucrats, legislators and the size of overnment". *American Political Science Review* (núm. 77, pàg. 297-322).

Resum

Aquest cinquè mòdul analitza una segona possibilitat per a explicar l'existència de l'equilibri en les decisions de caràcter col·lectiu: en aquest sentit es considera que les institucions polítiques són veritables "constructores" d'equilibris polítics que podrien no existir si només es consideren les preferències individuals. En aquest mòdul s'analitzen les principals institucions polítiques que caracteritzen els sistemes democràtics: els legislatius i els executius. En el cas del legislatiu, s'observa com els sistemes electorals operen com a mecanisme que redueixen el nombre d'alternatives (és a dir, el nombre de partits polítics presents als parlaments) i com els mateixos partits (ordenant diferents alternatives en els seus programes electorals) també redueixen el nombre d'alternatives a disposició dels ciutadans. D'altra banda, es comprova també com el disseny de la institució també té efectes clars en la producció d'equilibris polítics més enllà de les possibilitats (si més no, teòriques) que oferia l'intercanvi de vots. En el cas de l'executiu, hem descrit un conjunt de teories per a la formació de coalicions polítiques que permeten analitzar les motivacions que tenen els partits a l'hora de discriminar entre coalicions vencedores alternatives: novament les institucions polítiques, concretament, l'anomenat *punt efectiu de decisió* possibiliten resultats polítics que d'altra manera no s'haurien produït. Finalment, s'ha fet referència al concepte "índex de poder" i hem descrit la lògica de comportament de les burocràcies.

Exercicis d'autoavaluació

1. Les institucions polítiques actuen com a...

- a) mecanismes que permeten tenir en compte la intensitat de les preferències individuals.
- b) selectors d'individus amb capacitat de votar.
- c) mecanismes reductors de les preferències dels individus.
- d) selectors d'alternatives sobre les quals votar.

2. Els sistemes electorals...

- a) tenen efectes directes sobre el grau de democràcia interna dels partits.
- b) augmenten el nombre de partits polítics presents als parlaments.
- c) no tenen cap efecte sobre el nombre de partits polítics presents als parlaments.
- d) redueixen el nombre de partits polítics presents als parlaments.

3. Els partits polítics...

- a) redueixen el nombre d'alternatives possibles oferint, en els seus programes electorals, un paquet ordenat de possibilitats sobre el qual es pronunciaran els electors.
- b) incorporen en els seus programes electorals totes les preferències dels ciutadans.
- c) actuen com a mecanismes que redueixen les alternatives polítiques dels ciutadans.
- d) a) i c) són correctes.

4. Segons J.M. Buchanan i G. Tullock, l'intercanvi de vots en els parlaments...

- a) seria un mecanisme que evitaria l'aparició de cicles.
- b) seria un mecanisme que fomentaria l'aparició de cicles.
- c) permetria identificar diferents intensitats de preferències dels legisladors.
- d) les respostes a) i c) són correctes.

5. El disseny de les institucions parlamentàries...

- a) tendeix a restringir el nombre d'alternatives polítiques sobre les quals cal votar.
- b) tendeix a augmentar el nombre d'alternatives polítiques sobre les quals cal votar.
- c) possibilita que sempre prevalgui l' statu quo.
- d) afavoreix l'aparició de cicles polítics.

6. Les motivacions dels partits polítics a l'hora de formar coalicions polítiques es poden resumir...

- a) en el desig d'influir en les polítiques públiques i guanyar les properes eleccions.
- b) en el desig d'ocupar càrrecs i guanyar les properes eleccions.
- c) en el desig d'ocupar càrrecs i en el desig d'influir en les polítiques públiques.
- d) a respondre a les preferències del seu electorat.

7. Si un membre d'una CVCM abandona la coalició...

- a) molt probablement es produirà una moció de censura.
- b) no passa res perquè segur que era un membre numèricament superflu.
- c) aquesta deixa de ser vencedora o deixa de ser connectada.
- d) molt probablement es convocaran eleccions generals.

8. Els estudis empírics demostren que el criteri per a la formació de coalicions polítiques més explicatiu és...

- a) CVCM.
- b) CVM.
- c) DI.
- d) NM.

9. L'índex de poder polític d'un partit amb representació parlamentària...

- a) sempre és proporcional al nombre de representants.
- b) pot no ser proporcional al nombre de representants.
- c) mai no és proporcional al nombre de representants.
- d) està directament vinculat al poder de persuasió del seu líder.

10. Segons W.A. Niskanen...

- a) els buròcrates pretenen minimitzar el pressupost de la seva unitat administrativa.
- b) els buròcrates pretenen maximitzar el pressupost de la seva unitat administrativa.
- c) els buròcrates volen reduir el nombre de personal a la seva disposició.
- d) la burocràcia implica una producció de béns públics inferior a la desitjable socialment.

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. d

2. d

3. d

4. d

5. a

6. c

7. c

8. a

9. b

10. b

Glossari

barrera mínima Element dels sistemes electorals que determina el percentatge de vots mínim que un partit polític ha d'aconseguir per obtenir representació a les institucions.

desviació electoral Índex que mesura la diferència existent entre el percentatge de vots obtingut per un partit polític a unes eleccions i el percentatge de representants aconseguit.

índex de poder Índex quantificable que mesura la possibilitat que té un agent polític (un parlamentari individual, els partits...) per influir en els processos de votació democràtics.

institució política Conjunt d'organitzacions i de regles decisionals que determinen el context dels processos polítics i de les decisions col·lectives.

intercanvi de vots Procediment mitjançant el qual dos actors polítics de manera recíproca acorden votar insincerament en temes sobre els quals una preferència poc intensa per tal que els temes sobre els quals tenen una preferència molt intensa s'aprovin.

punt efectiu de decisió Nombre mínim de persones favorables a una decisió col·lectiva perquè aquesta es faci efectiva.

representació política Relació estable entre els ciutadans i els governants segons la qual els segons governen en nom dels primers i tenen una responsabilitat política vers ells que s'exerceix principalment mitjançant institucions electorals.

sistema electoral Mecanisme amb què les preferències dels ciutadans expressades en unes eleccions respecte de les diferents opcions polítiques es tradueixen en representants.

Bibliografia

Austen-Smith, D.; Banks, J. (1988). "Elections, coalitions and legislative outcomes". *American Political Science Review* (núm. 82, pàg. 405-422).

Austen-Smith, D.; Banks, J. (1990). "Stable governments and allocation of policy portfolios". *American Political Science Review* (núm. 84, pàg. 891-906).

Axelrod, R. (1970). *Conflict of Interest*. Chicago: Markham Publishing Co.

Banzhaf, J.F. (1965). "Weighted voting doesn't work; a mathematical analysis". *Rutgers Law Review* (núm. 19, pàg. 317-343).

Batlle, A.; Martínez, F. (1992). "Partits polítics i poder local: aplicació d'un model teòric". *El Govern Local* (anuari del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB). Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias.

Batlle, A. (1995). *Partits Polítics i Poder Regional*. Tesi doctoral. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

Bonchek, M.S.; Shepsle, K.A. (1997). *Analyzing Politics*. Nova York: WW Norton.

Brams, S. (1975). *Game Theory and Politics*. Londres: The Free Press.

Brams, S. (1990). *Negotiation Games*. Nova York: Routledge.

Breton, A.; Wintrobe, R. (1975). "Equilibrium size of government of budget-maximizing bureau: a note on Niskanen's theory of bureaucracy". *The Journal of Political Economy* (núm. 83, pàg. 195-208).

Browne, E.C. (1971). "Testing theories of coalition formation in the European Context". *Comparative Political Studies* (núm. 3, pàg. 391-413).

Browne, E.C.; Franklin, M.N. (1973). "Aspects of coalition payoffs in European parliamentary democracies". *American Political Science Review* (núm. 67, pàg. 453-469).

Browne, E.C.; Feste, K. (1975). "Qualitative dimensions of coalition payoffs: Evidence for European party governments 1945-1970". *American Behavioral Scientist* (núm. 18, pàg. 530-556).

Browne, E.C.; Rice, P. (1979). "A bargaining theory of coalition formation". *British Journal of Political Science* (núm. 9, pàg. 67-87).

Browne, E.C.; Frendreis, J. (1980). "Allocating payoffs by conventional norm: an assessment of the evidence for cabinet coalition situations". *American Journal of Political Science* (núm. 24, pàg. 753-768).

Buchanan, J.M.; Tullock, G. (1993). *El Càlculo del Consenso*. Madrid: Ed. Planeta (ed. orig.: 1962). Ann Arbor: The University of Michigan Press).

Budge, I.; Herman, V. (1978). "Coalition and government formation: an empirically relevant theory". *British Journal of Political Science* (núm. 8, pàg. 459-477).

Budge, I.; Keman, H. (1990). *Parties and Democracy: Coalition Formation and Government Functioning in 20 States*. Oxford: Oxford University Press.

Budge, I.; Laver, M. (1993). "The policy basis of government coalitions". *British Journal of Political Science* (núm. 23, pàg. 499-519).

Bueno de Mesquita, B. (1979). "Coalition payoffs and electoral performance in European democracies". *Comparative Political Studies* (núm. 12, pàg. 61-81).

Calvert, R. (1995). «Rational actors, equilibrium, and social institutions». A: J. Knight; I. Sened. *Explaining Social Institutions*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Chen, Y.; Ordeshook, P.C. (1994). «Constitutional secession clauses». *Constitutional Political Economy* (vol. 5, núm. 1, pàg. 45-60).

Coleman, J.S. (1966). "The possibility of social welfare function". *American Economic Review* (núm. 56, pàg. 1.105-1.022).

- Colomer, J.M.** (1990). *El Arte de la Manipulación Política*. Barcelona: Anagrama.
- Colomer, J.M.** (1991). "Retorno a las instituciones". *Claves* (núm. 15, pàg. 51-56).
- Colomer, J.M.** (1991). "El equilibrio político inducido estructuralmente". *Revista del Centro de Estudios Constitucionales* (núm. 8, pàg. 27-38).
- Daadler, H.** (1971). "Cabinets and party system in ten smaller European democracies". *Acta Politica* (núm. 6, pàg. 282-303).
- Deegan, J.; Packel, E.W.** (1979). "A new index of power for simple n-person games". *International Journal of Game Theory* (núm. 7, pàg. 113-123).
- De Swaan, A.** (1973). *Coalition Theories and Cabinet Formation*. Amsterdam: Elsevier.
- Gamson, W.A.** (1961). "A theory of coalition formation". *American Sociological Review* (núm. 26, pàg. 373-382).
- Holler, M.J.** (ed.) (1981). *Power, voting and Voting Power*. Würzburg: Physica-Verlag.
- Laakso, M.; Taagepera, R.** (1979). "Effective number of parties: Implications for Finland". *Comparative Political Studies* (núm. 12 pàg. 3-27).
- Laver, M.; Shepsle, K.A.** (1990). "Coalitions and cabinet government". *American Political Science Review* (núm. 84, pàg. 873-890).
- Laver, M.; Schofield, N.** (1991). *Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Laver, M.; Shepsle, K.A.** (1996). *Making and Breaking Governments*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leiserson, M.** (1966). *Coalitions in Politics*. Tesi doctoral, Yale University.
- Leiserson, M.** (1968). "Factions and coalitions in one party Japan: an interpretation based on the theory of games". *American Political Science Review* (núm. 57, pàg. 770-787).
- Leiserson, M.** (1970). "Coalition government in Japan". A: S. Groennings (ed.). *The Study of Coalition Behaviour: Theoretical Perspectives and Cases from Four Continents*. Nova York: Holt, Rinehart & Wilson.
- Lijphart, A.** (1984). *Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lijphart, A.** (1994). *Electoral Systems and Party Systems: A Study of 27 democracies, 1945-1990*. Oxford: Oxford University Press.
- Loosemore, J.; Hanby, V.J.** (1971). "The theoretical limits of maximum distortion". *British Journal of Political Science* (núm. 1, pàg. 467-477).
- McKelvey, R.D.** (1979). "General conditions for global intransitivities in formal voting models". *Econometrica* (núm. 47, pàg. 1.085-1.111).
- Mellors, C.; Pijneburg, C.** (1989). *Political Parties and Coalitions in European Local Government*. Londres: Routledge.
- Miller, G.; Moe, T.** (1983). "Bureaucrats, legislators and the size of government". *American Political Science Review* (núm. 77, pàg. 297-322).
- Motta, R.** (1990). "Le coalizioni regionali in Italia". *Rivista Italiana di Scienza Politica* (núm. 18, pàg. 447-485).
- Niskanen, W.A.** (1971). *Bureaucracy and Representative Government*. Chicago: Aldine.
- Niskanen, W.A.** (1994). *Bureaucracy and Public Economics*. Aldershot: Edward Elgar.
- Nohlen, D.** (1994). *Sistemas Electorales y Partidos Políticos*. Mèxic: Fondo de Cultura Económico.
- North, D.C.** (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Nova York: Cambridge University Press. (Trad. *Instituciones, cambio institucional y desempeño económico*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica, 1995).

- Pridham, G.** (1988). *Political Parties and Coalition Behaviour in Italy*. Londres: Routledge.
- Rae, D.W.** (1967). *The Political Consequences of Electoral Laws*. New Haven: Yale University Press.
- Riker, W.H.** (1962). *The Theory of Political Coalitions*. New Haven: Yale University Press.
- Riker, W.H.; Brams, S.J.** (1973). "The paradox of vote trading". *American Political Science Review* (núm. 67, pàg. 1.235-1.247) (trad. cast.: J.M. Colomer (ed.) (1991). *Lecturas de Teoría Política Positiva*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales).
- Sani, G.; Gunther, R.** (1986). "¿Qué hubiera pasado si...? El impacto de la normativa electoral". A: J.J. Linz; J.R. Montero. *Crisis y Cambio: Electores y Partidos en la España de los Años Ochenta*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales.
- Shapley, L.S.; Shubik, M.** (1954). "A method for evaluating the distribution of power in a committee system". *American Political Science Review* (núm. 48, pàg. 787-792).
- Shepsle, K.A.** (1979). "Institutional arrangements and equilibrium in multidimensional voting models". *American Political Science Review* (núm. 23, pàg. 27-59).
- Shepsle, K.A.** (1986). "The positive theory of legislative institutions: an enrichment of social choice and spatial models". *Journal of Theoretical Politics* (núm. 50, pàg. 135-178).
- Shepsle, K.A.** (1989). «Studying Institutions: Some Lessons from the Rational Choice Approach». *Journal of Theoretical Politics* (vol. 1, núm. 2, pàg. 131-147).
- Shepsle, K.A.** (2006). «Old questions and new answers about institutions: The Riker objection revisited». A: B.R. Weingast; D.A. Wittman (eds.). *The Oxford Handbook of Political Economy*. Oxford: Oxford University Press.
- Shepsle, K.A.; Weingast, B.R.** (1981). "Structure-Induced Equilibrium and Collective Choice". *Public Choice* (núm. 37, pàg. 503-519).
- Shepsle, K.A.; Weingast, B.R.** (1987). "The institutional formation of committee power". *American Political Science Review* (núm. 81, pàg. 85-104).
- Strom, K.** (1990). *Minority Government and Majority Rule*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Taagepera, R.; Shugart, M.S.** (1989). *Seats and Votes*. New Haven: Yale University Press.
- Taylor, M.** (1972). "On the theory of government coalition formation". *British Journal of Political Science*. (núm. 2, pàg. 361-373) (trad. cast. a: J.M. Colomer (ed.) (1991). *Lecturas de Teoría Política Positiva*. Madrid: Instituto de Estudios Fiscales).
- Taylor, M.; Laver, M.** (1973). "Government coalition in Western Europe". *European Journal of Political Research* (núm. 1, pàg. 205-248).
- Tullock, G.** (1967). *Toward a Mathematics of Politics*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Tullock, G.** (1970). "A simple algebraic logrolling model". *American Economic Review* (núm. 60, pàg. 419-426).
- Tullock, G.** (1981). «Why so much stability?». *Public Choice* (vol. 37, núm. 2, pàg. 189-205).
- Vallès, J.M.; Bosch, A.** (1997). *Sistemas electorales y Gobierno Representativo*. Barcelona: Ariel.

